

TOMO II

COLEXIO DE NOSA SEÑORA DA ANTIGA – MONFORTE DE LEMOS

DOCUMENTACIÓN PARA A DECLARACIÓN DE BEN DE INTERESE CULTURAL

ANEXOS

Rosa Ana Guerra Pestonit, arquitecta.

Luisa Serrano García, arquitecta.

María Dolores Lago Arce, historiadora e restauradora.

Decembro de 2017

I. ANEXO I. DOCUMENTOS ADMINISTRATIVOS	3
I.1 Certificación catastral	5
I.2 Ficha do catálogo do PERCH	7
II. ANEXO II. FICHAS E RELACIÓN DOS BENS MOBLES E INMOBLES CONTIDOS NO EDIFICIO	10
II.1 Relación de bens mobles e inmobles contidos no edificio	11
II.2 Fichas dos bens	17
III. ANEXO III. EXTRACTOS DE DOCUMENTOS.....	125
III.1 Extracto do documento de condicións para a construción do Colexio – 1592	127
III.2 Extracto do documento de fundación e dotación do Colexio – 1593	129
III.3 Extracto do documento de tasación e novas condicións para a prosecución das obras – 1598	131
III.4 Extracto do testamento do cardeal don Rodrigo de Castro – 1598	133
III.5 Extracto do contrato do retablo maior a Francisco de Moure – 1625	135
III.6 Extracto do documento de venta do cadro de Hugo van der Goes –Extracto do proxecto de obras de remate das obras de Francisco Pérez de los Cobos – 1915	137
IV. ANEXO IV. RESÚMENES DE PUBLICACIÓN ACADÉMICAS.....	139
V. ANEXO V. REFERENCIAS PERIODÍSTICAS.....	141

I. ANEXO I. DOCUMENTOS ADMINISTRATIVOS

I.1 Certificación catastral

I.2 FICHA DO CATÁLOGO DO PERCH

CONCELLO DE MONFORTE DE LEMOS
PLAN ESPECIAL DE PROTECCIÓN DO CONXUNTO HISTÓRICO-ARTÍSTICO DE MONFORTE DE LEMOS
CATALOGACIÓN DE UNIDADES EDIFICATORIAS E ELEMENTOS DE INTERESE

UNIDADE PARCELARIA 1986001 ENDEREZO OFICIAL PRAZA / CAMPO DA COMPAÑÍA / 50
 ENDEREZO 2º PRAZA / CAMPO DA COMPAÑÍA /

DATOS XERAIS

ANTERIOR A 1960 SI NON NOVO NON RUINA NON PARCELA NON EDIFICADA NON

CARACTERÍSTICAS BÁSICAS

PARÁMETROS		OBRA EN EXECUCIÓN		FACHADAS	
Superficie de parcela	39.029 m ²	Nova Planta	☐ NON	NÚMERO DE PLANTAS S/R	3
Superficie de ocupación	4.551 m ²	Ampliación sobre existente	☐ NON	Planta ático	☐ NON
Superficie construída s/r	24.531 m ²	Reestruturación interior	☐ NON	Aproveitamento baixocuberta	☐ NON
		Rehabilitación	☐ NON	Edificio con soto ou semisoto	☐ NON
		Nº de novos locais	0		
		Nº de novas vivendas	0		

USOS, PROPIEDAD E TENZA

PROPIEDAD DO EDIFICIO		INSTITUCIÓN		ANÁLISE TIPOLÓXICA E ARQUITECTÓNICA	
USO VIVENDA		USO NON RESIDENCIAL		TIPO DE PARCELA	
Nº total de vivendas	0	Nº de viv. en cesión	0	☐ ENTRE MEDIANEIRAS	
Nº de viv. en planta baixa	0	Nº de viv. desocupadas	0	☐ CUARTEIRÓN LINEAL	
Nº de viv. en planta tipo	0	En venda	0	☐ CUARTEIRÓN COMPACTO	
Nº de viv. alugadas	0	En aluguer	0	☒ OUTRAS	Parcela singular
Nº de viv. alugadas antes do 94	0	Vivenda unifamiliar	☐ NON		
Nº de viv. en propiedade	0	Garaxe	☐ NON		
Edificio residencial totalmente desocupado	☐ NON				
					ESTADO XERAL DA EDIFICACIÓN ☐ B

DETERMINACIÓN DE CATÁLOGO

CATALOGACIÓN UNITARIA	ÁMBITO B.I.C.
☒ 1 Edificio monumental	☒ Declaración BIC Conxunto Histórico
☐ 2 Excepcional significación arquitectónica, histórica e cultural	☐ Zona de contorno Conxunto Histórico
☐ 3 Características singulares e elevado valor arquitectónico	☐ Individualizado
☐ 4 Características tipolóxicas e compositivas de significación arquitectónica	

ZONIFICACIÓN ARQUEOLÓXICA

ZONA	QUALIFICACIÓN ZONAL
B	☐ Recinto Intramuros
	☒ Áreas urbanas históricas inmediatas
	☐ Lineal Histórico
	☐ Vivenda Unifamiliar

DETERMINACIÓN

USOS DOTACIONAL

INTERVENCIÓN

INSTRUMENTOS	MODALIDADES
PLAN DIRECTOR DE CONSERVACIÓN ☒	RESTAURACIÓN ☐
PROXECTO INTEGRAL DE CONSERVACIÓN ☐	CONSOLIDACIÓN ☐
	CONSERVACIÓN ☐
	ACONDICIONAMENTO ☐

OBSERVAÇÕES

A Compañía, Nosa Señora da Antiga ou Os Escolapios. (séculos XVI-XVIII).
 Autores: Juan de Cajigas, Diego de Isla, Macías Alvarez y Gregorio y Gonzalo Fatón, Juan de Tolosa, Simón de Monasterio, e outros

Edificio renacentista de tipo "herrero" do século XVI situado na Praza do Campo da Compañía, á beira do río Cabe. Ten unha fachada principal de 120 metros e igrexa conventual situada no centro da composición. Foi mandado construír polo Cardeal Rodrigo de Castro no ano 1593, rematándose no 1619, se ben non se completou de todo ata o 1913. O colexio foi Real Seminario de Estudos, rexentado polos xesuítas ata a súa expulsión de España no ano 1767. Dende o ano 1873 ocúpalo os Pais Escolapios. Sobre a porta pódese ler unha inscrición en latín que, traducida, di: "Rodrigo de Castro Cardeal Arcebispo de Sevilla, doa á Compañía de Xesús, para uso da xuventude, templo e colexio consagrados á Virxe María".

Cando se constrúe este edificio no tránsito do século XVI-XVII, o lugar era unha grande chaira despoboada ao Sur da vila. O Cardeal D. Rodrigo de Castro adquire os terreos para a implantación do Conxunto da Compañía e deste xeito, o Campo da Compañía, posibilita un espazo aberto de contemplación que permite a visión completa da ampla fachada do conxunto.

Este espazo público, o Campo da Feira ou Xardín da Compañía, foi lugar de colocación dos edictos e de reunión das xentes da vila, como outros espazos públicos "... eran a actual Praza de España, a Praza do Doutor Goyanes e o Campo da Virxe."

A fachada do colexio, simétrica e monumental, ten 110 metros de lonxitude. É interesante a escaleira da entrada, construída entre os anos 1594 e 1603, onde non se aprecian os puntos de apoio na estrutura e os banzos de granito que son dunha soa peza.

Conta con dous claustros neoclásicos. O Claustro dos Escudos, de estilo dórico romano con vinte arcadas de medio punto, piastras sinxelas e bóveda de aresta e no piso superior fiestras rectangulares e óculos redondos separados por piastras. A escaleira de entrada desenvólvese sobre dous arcos sucesivos que se apoian entre sí e coa parede. Este claustro ten escudos do Cardeal, da Casa de Lemos, da Casa de Alba e dos Pais Escolapios, responsables todos de financiar o edificio. O Claustro dos Escolares, é unha obra mais tardía con arcos de medio punto e ventás rectangulares. Nos muros obsérvanse as pedras armeiras do Cardeal, dos Condes de Lemos, da Casa de Alba e dos Pais Escolapios,

A igrexa ten planta de cruz latina, cunha nave central e dúas laterais. O templo acolle unha estatua do fundador, realizada en bronce polo italiano Juan de Bolonia. Tamén se pode ver o retablo barroco de Francisco de Moure onde se representan seis escenas da vida de Xesús, ademais das imaxes de Nosa Señora da Antiga e de San Ignacio de Loyola. Cada nivel está dividido por tres columnas corintias.

No museo do Colexio, antiga sancristía, consérvanse cadros do Greco e de Andrea del Sarto, ademais de obxectos persoais pertencentes a Rodrigo de Castro. Da "Adoración dos Reis", de Hugo van der Goes só queda unha copia, xa que o orixinal foi vendido no ano 1913 a un museo de Berlín para proveer recursos para rematar o edificio. Tamén se conservan incunables e manuscritos.

CONCELLO DE MONFORTE DE LEMOS
PLAN ESPECIAL DE PROTECCIÓN DO CONXUNTO HISTÓRICO-ARTÍSTICO DE MONFORTE DE LEMOS
CATALOGACIÓN DE UNIDADES EDIFICATORIAS E ELEMENTOS DE INTERESE

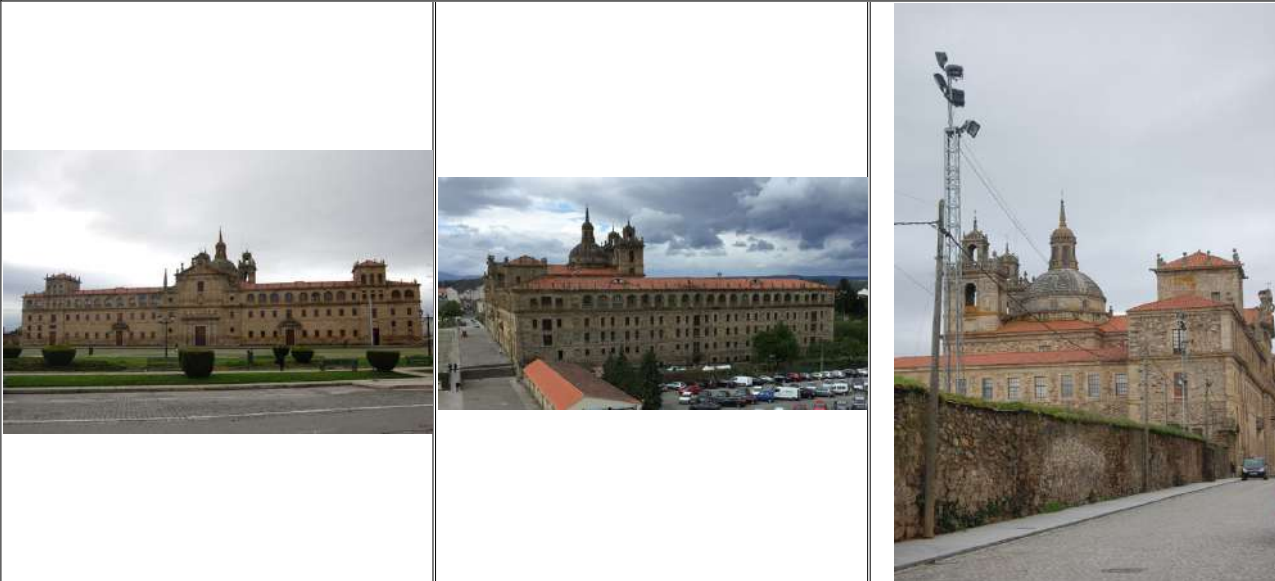
UNIDADE PARCELARIA

1986001 ENDEREZO OFICIAL
 ENDEREZO 2º

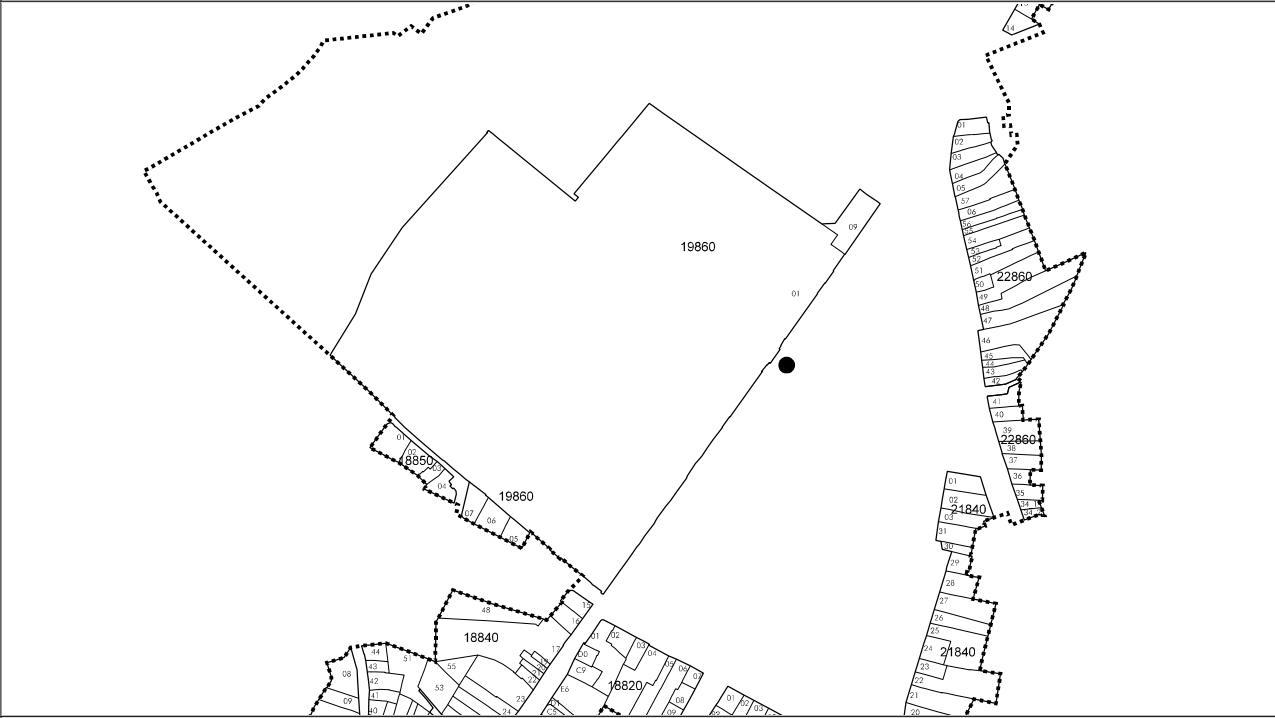
PRAZA / CAMPO DA COMPAÑÍA
 PRAZA / CAMPO DA COMPAÑÍA

/ 50
 /

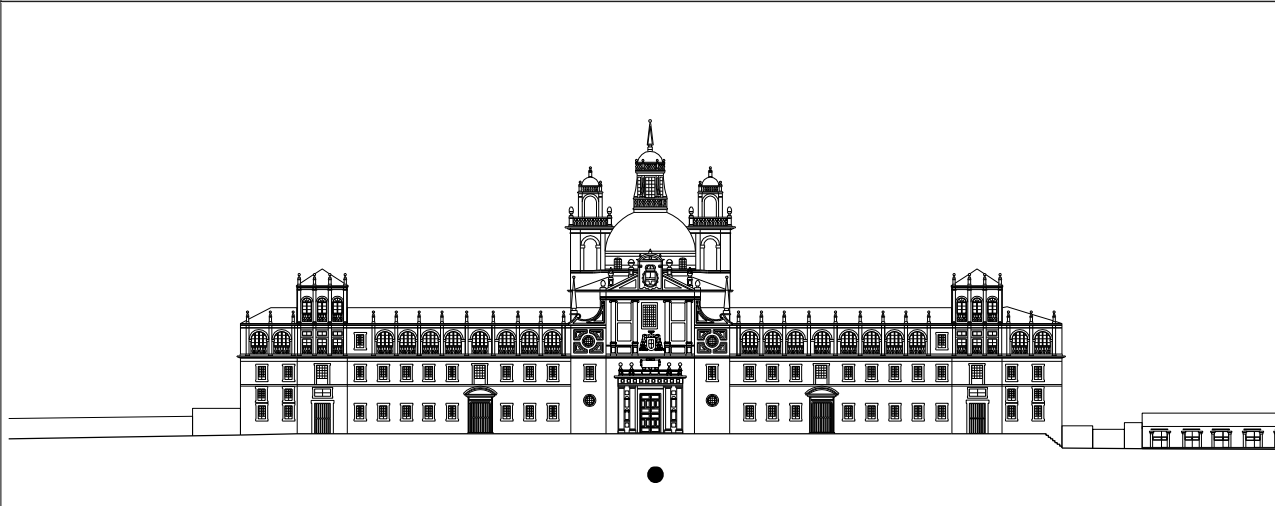
DOCUMENTACIÓN FOTOGRAFICA

PLANTA

ALZADO

II. ANEXO II. FICHAS E RELACIÓN DOS BENS MOBLES E INMOBLES CONTIDOS NO EDIFICIO

II.1 Relación de bens mobles e inmoables contidos no edificio

a SEGUNDO A NATUREZA DO BEN**BENS INMOBLES**

Nº de ficha	Nome	Ubicación
1	Retablo de Nª Sª de la Antiga. Retablo maior	Igrexa
2	Arcosolio e escultura de don Rodrigo de Castro	Igrexa
4	Retablo da nosa Señora das Escolas Pías	Igrexa
5	Retablo de San José de Calasanz	Igrexa
6	Púlpito	Igrexa
8	Retablo do Santo Cristo	Igrexa
9	Retablo da Virxe das Dores	Igrexa
10	Retablo da adoración dos Reyes con Lenzo da Adoración dos Reyes ou Táboa de Monforte Lenzo San Francisco de Borja	Igrexa
11	Retablo de San José	Igrexa
12	Retablo das Reliquias	Igrexa
3	Lienzo de Nª Sª da Antiga	Igrexa

BENS MOBLES

Nº de ficha	Nome	Ubicación
7	Catro ángeles con escudo de armas de don Rodrigo de Castro e seis pinjantes decorativos	Igrexa
13	Santa Marta	Museo
14	Santa Inés	Museo
15	Santa Catalina de Alexandría	Museo
16	San Pedro	Museo
17	San Juan	Museo
18	Aparición da Virxen co Neno a San Lorenzo	Museo
19	San Francisco de Agarrades e o irmán León ou San Francisco e frei León meditando sobre a morte	Museo
20	A morte	Museo
21	Xuízo Final	Museo
22	O cardeal Don Rodrigo de Castro	Museo
23	Luva do cardeal Don Rodrigo de Castro	Museo
24	Inmaculada	Museo
25	Libro de actas notariais do testamento do Cardeal e da XII Condesa de Lemos dona Rosa M ^a de Castro	Museo
26	Tríptico ou Sacras	Museo
27	Santo Cristo	Museo
28	Summa de exemplis et similitudinibus rerum	Museo
29	Tragoediae (Tragicomedias)	Museo
30	Fortalitium Fidei	Museo
31	Crónicas de Reyes	Museo
32	Libro de sentenzas	Museo
33	Pezas de prata (catro)	Museo
34	Tratado de cetraría	Museo
35	Crónica de Don Enrique III de Castela	Museo
36	Inmaculada Concepción	Museo
37	Cartapacios do arquivo histórico	Arquivo
38	Biblioteca	Biblioteca

b SEGUNDO A SÚA UBICACIÓN**BENS UBICADOS NA IGREXA**

Nº de ficha	Nome	
1	Retablo de N ^a S ^a de la Antiga. Retablo maior	Presbiterio
2	Arcosolio e escultura de don Rodrigo de Castro	Presbiterio
3	Lenzo de N ^a S ^a da Antiga	Presbiterio
4	Retablo da nosa Señora das Escolas Pías	Cruceiro
5	Retablo de San Xosé de Calasanz	Cruceiro
6	Púlpito	Cruceiro
	Catro anxos con escudo de armas de don Rodrigo de	
7	Castro e seis pinjantes decorativos	Cruceiro
8	Retablo do Santo Cristo	Nave
9	Retablo da Virxe das Dores	Nave
	Retablo da adoración dos Reis:	
	Lenzo da Adoración dos Reis ou Táboa de Monforte	
10	Lenzo San Francisco de Borja	Nave
11	Retablo de San Xosé	Nave
12	Retablo das Reliquias	Nave

BENS UBICADOS NO MUSEO

Nº de ficha	Nome	
13	Santa Marta	
14	Santa Inés	
15	Santa Catarina de Alexandria	
16	San Pedro	
17	San Xoán	
18	Aparición da Virxe co Neno a San Lorenzo	
19	San Francisco de Agarrades e o irmán León ou San Francisco e frei León meditando sobre a morte	
20	A morte	
21	Xuízo Final	
22	O cardeal Don Rodrigo de Castro	
23	Luva do cardeal Don Rodrigo de Castro	Vitrinas
24	Inmaculada	Vitrinas
	Libro de actas notariais do testamento do Cardeal e da XII	
25	Condesa de Lemos dona Rosa M ^a de Castro	Vitrinas
26	Tríptico ou Sacras	Vitrinas
27	Santo Cristo	Vitrinas
28	Summa de exemplis et similitudinibus rerum	Vitrinas
29	Tragoediae (Tragicomedias)	Vitrinas
30	Fortalitium Fidei	Vitrinas
31	Crónicas de Reis	Vitrinas
32	Libro de sentenzas	Vitrinas
33	Pezas de prata (catro)	Vitrinas
34	Tratado de cetraría	Vitrinas
35	Crónica de Don Enrique III de Castela	Vitrinas
36	Inmaculada Concepción	Centro sala

BENS UBICADOS NO ARQUIVO

Nº de ficha	Nome	
37	Cartapacios do arquivo histórico	Arquivo

BENS UBICADOS NA BIBLIOTECA

Nº de ficha	Nome	
38	Biblioteca	Biblioteca

II.2 Fichas dos bens

a BENS SITUADOS NA IGREXA

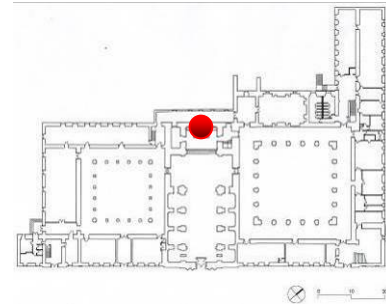

PRESBITERIO

1

Retablo de N^a S^a de la Antiga. Retablo maior**Localización**

Presbiterio

Natureza y categoría

Ben inmobile

Contexto

Carácter funerario da capela maior, en relación co *sepulcro de Don Rodrigo de Castro* situado no arcosolio do evanxeo e co arcosolio ao lado da epístola onde se atopa o lenzo de N^a S^a da Antiga.

Descrición**a.-Referencias históricas:****-Cronoloxía:**

- Retablo: 1625-1639. Primeiro corpo e segundo corpo: 1625-1636. Talla de N^a S^a do Antiga agasallo de Francisco de Moure ao Colexio en 1636. Terceiro corpo 1639-

Cotarelo ha transcrito os documentos xerados pola obra: (páx 363-373)

1625. *Contrato do retablo maior*, entre Francisco de Moure e o pai Xoán Antonio Velázquez:

“a cal ha de yncir cos seus corpos e obra de arquitectura e escultura a da. Capela e altar maior...

E coa condición que o Pai Reitor para a da. obra aya de dar e de toda a madeira e materiais de trabazón e cola..”

1631. *Modificación do contrato anterior*. Entre os pais do Colexio, o pai Francisco Prado e Francisco de Moure:

“...as columnas do segundo terzo han de ser entorchadas machihembradas, e así mesmo as do ultimo terzo...

E que todas as historias do Retablo han de ser de ntra. Sra, as que o P. Reitor elixir...

Mais hase de facer unha Imaxe (e todas as demais) de ntra. Sra., que ha de ser a principal do Retablo, de vulto enteiro...non se han de acavar por detrás...a xamba de caixa de Nsa. Sr. farase como esta debuxada...; así mesmo as peanas e anxos de devandito divujo...

..sen prodigalidad e menudencia.

Mais hase de facer unha imaxe de ns. P. San Ignacio de talla enteira para...o ultimo terzo.

...para a primeira, que estava feita, están acabadas a xambas, cornixas e frontispicios das historias do 1º terzo do Retablo...si despois de acabado o Retablo principal, parecer ao seu R^a fáganse dous colaterais do que dcho. esta labrado, háxase de taxar dita obra co retablo principal.” Arquivo do Colexio de Monforte de Lemos, leg. 2, número 8.

Prema a Francisco de Moure para cumprimento dos contratos anteriores.

“...o retablo había de incluír cos seus corpos, arquitectura, escultura e talla toda a capacidade de ancho e alto que ten o frontispicio e fachada da Capela e altar maior...

...polo que o devandito Franc^o de Moure ten asentado, que é o pedestal e primeiro base consta estar defectuosa a obra, pois non se inche a capacidade e oco do ancho da Capela, como se trato...

...o devandito Franc^o de Moure e os seus oficiais divertíronse e ocupado en facer obra doutros

terzos, que non son, nin poden ser dos primeiros que se han sentar...,o meu parte, dando fin a cada terzo assi como se huviere de yr asentando...

...E obrigándolle assi mesmo a que vaia continuando o semblaxe e escultura, dende o terzo inferior ao mais latexo, de grao en grao...E trayga o seis oficiais, non aprendices...

1636. *Doazón ao Colexio de Monforte de Lemos da imaxe da nosa Señora da Antiga tallada por Francisco de Moure.*

“...acabada e asentada na parte do Retablo que está asentado na Capela Maior...doazón da dita ymagen pura, mera perfecta yrrevocable.

1639. *Reconto do obrado por Francisco de Moure no retablo maior do Colexio de Monforte de Lemos.*

“...e por haverse morto non puido acabarlle, e fáltalle por facer o terceiro corpo e os seus remates...

Primeiramente dixeron que o que esta asentado do Retablo da Capela maior, e quedou acavado, cando murio o devandito Francisco de Moure é o seguinte -...E no primeiro corpo – E no segundo corpo –Item a custodia acavada. E enténdese que os abrotantes dos dous corpos..., que arriman á parede... e acava na cornixa do segundo corpo...”

Polo que queda ben establecido que estaba todo realizado pola man de Francisco de Moure até o segundo corpo. Na *Prema* que se lle fai a Moure, se lle reconviene a que deixe de realizar elementos que non sexan os primeiros, non sabemos a que elementos refírese. No *Reconto do obrado por Moure* sinálanse os elementos que deixou tallados ou a medio tallar e que finalmente non se empregaron no retablo maior, pero si se usarían nos colaterais.

-Estilo: clasicista-manierista

-Autor:

- Francisco de Moure (1595-1636), mestre escultor, até o segundo corpo inclusive do retablo
- Francisco de Moure (fillo) e taller ó Pedro Mato [Rivera Vázquez páx 580?](#), terceiro corpo e ático.

-Comitente: Compañía de Xesús. O retablo foi concertado o 16 de novembro de 1625, entre o reitor do colexio, P. Juan Antonio Velázquez e o escultor Francisco de Moure.

-Fontes documentais impresas que sexan posiblemente empregadas procederían de a biblioteca de Simón de Mosteiro (1576-1624), entre as que se atopaban tratados de Serlio, Vignola, Palladio, e Vitrubio, e, estampas. El tratado de arquitectura de Wendel Dietterlin. Fontes derivadas das formulacións de Juan de Herrera para El Escorial. Fontes de artes menores como a ourivaría da man de Juan de Arfe e Villafañe.

b.-Descrición formal:

-Materiais: madeira de nogueira

-Técnica: talla sen policromar

-Medidas: 19,50 m. alto x 9 m. ancho

-Recursos estilísticos e ornamentais: O carácter funerario de *fuga mundi* tenn o seu reflexo nas figuras da morte que aparecen nos terzos inferiores dos fustes das columnas do primeiro corpo. Síntese entre o concepto perspectivo de tipo manierista cun afán narrativo naturalista/anecdótico de sensibilidade xa barroca. Tipoloxía postrentina castelá na súa estrutura e regularidade en rúas e corpos, pouca profundidade, uso de relevos narrativos, pero con manierismo tardío na formulación dos relevos. O retablo ocupa toda a cabeceira do testero e se articula en: sotobanco, predela, primeiro corpo, segundo corpo, terceiro corpo e ático, vertebrado en tres cales mediante columnas de orde composto de fuste estriado en espiral que flanquean as escenas.

- Sotobanco: hai uns óvalos co anagrama da Virxe que se abaten cara a dentro, cara ao muro de detrás do retablo.
- Predela: nas frontes dos pedestais que soportan as columnas, tállanse o catro Evanxelistas, e nos espazos intermedios tállanse o catro virtudes cardinais: prudencia e xustiza á beira do evanxeo e no lado da epístola fortaleza e temperanza, separados polo escudo da Casa de Lemos acubillado polas ás dun anxo.
- Primeiro corpo. Na parte central ábrese no medio para albergar o sagrario-expositor con relicario que desenvolve un importante programa iconográfico de exaltación da Eucaristía, con tres funciones nunha soa arquitectura: tabernáculo-sagrario, expositor, relicario. Escenas laterais: en taboleiro do evanxeo represéntase a Circuncisión, no que a Virxe mentres sostén ao neno, o rabino executa a circuncisión, mentres un coro

de personaxes están pendentes da acción, e, no ao lado da epístola a Epifanía ou Adoración dos Reis.

- Segundo corpo. Rúa central a escultura de vulto redondo da imaxe titular do templo, Santa María a Antiga, que é unha imaxe da Virxe co Neno, cun aire barroco no tratamento dos pliegues, pero homenaxe á escultura da Virxe da Cartuxa de Champmol do escultor borgoñón Claus Sluter, que seguramente Moure coñecía por estampas. Nas táboas laterais: escena da Visitación no lado do evanxeo e o Nacemento ou a Adoración dos Pastores no lado da epístola. No friso de apoio destes taboleiros represéntanse escenas da Sacra Familia e de San Juan Bautista. Nestas escenas Francisco de Moure se preocupou menos polos detalles, por indicacións de contrato, así na *Modificación do contrato anterior, 1631*, dise:
 "...executase o Retablo, segundo traza que do seu R^a o P. Provincial, o P. Reitor e Francisco de Moure queda asinada...
 E que todas as historias do Retablo...hanse de facer sen menudencias de guarnicións, nin prodigalidad en cabelos e noutras cousas que son escusados por auer de estar tan alto..." **cot t2 pág 366**
- Terceiro corpo. As escenas do Nacemento da Virxe no lado do evanxeo e a Anunciación no lado da epístola. Na rúa central dispónse a San Ignacio de Loyola, fundador da Orde Xesuíta, e insignia da Contrarreforma. Esta imaxe queda incluída na *Modificación do contrato, 1631*:
 "...hase de facer unha imaxe de ns. P. San Ignacio de talla enteira para no medio do retablo no último terzo."
- Ático. Tres escudos, dous nos laterais coas armas do cardeal Rodrigo de Castro e, a central, sen decoración (damnatio memoriae?)
- Polseras. Enchen o pouco espazo que queda entre retablo e muros laterais. *Modificación do contrato, 1631* que di:
 "o retablo habia de inchir cos seus, corpos, arquitectura, escultura e talla toda a capacidade de ancho e alto que ten o frontispicio e fachada da Capela e altar maior..."

-Funcionalidade: funeraria/eucarística.

-Programa iconográfico: detallado en os dous contratos o de 1625, polo comitente Don Rodrigo de Castro e, no de 1631, polo Colexio, con varias lecturas, por unha banda nun desenvolvemento do programa contrarreformista, por outro funerario de salvación a través N^a S^a a Antiga.

c.-Estado de conservación:

-Regular:

- Ataque de xilófagos en zonas inferiores do retablo. Non hai restos de serrín, xa que se fai un mantemento da igrexa, pero hai orificios recentes causados polos xilófagos. Facer constar que a igrexa ten un entarimado de piñeiro moi atacado de xilófagos e con actividade ;
- Molduras febles pola acción xilófaga;
- Chorretóns de cera nas partes inferiores do retablo polo costume do uso de velas.

Realizouse unha intervención en 1987 (COPRA 1987/033) en el que se limpa de po, trátase o ataque de xilófagos, e reponse faltas puntuais de molduras na parte inferior de retablo.

d.-Valoración cultural

-Intereses: La realización do retablo de N^a S^a da Antiga de Francisco de Moure supuxo o colofón á magna empresa construtiva do cardeal, apoiada e desenvolvida tanto polo padroado da Casa de Lemos como pola Compañía de Jesús.

-Patrimonios específicos : Patrimonio artístico.

-Representatividade no seu contexto: Defensa das dogmas da Eucaristía e da Virxe baixo as dogmas contrarreformistas e dentro dun contexto funerario e ideario moi concreto establecido polo comitente.

- Singularidade destacable: Novas fórmulas relacionadas co barroco e cunha linguaxe propia de Francisco de Moure no epílogo da súa vida.

Usos

a.-Actual: Eucarístico

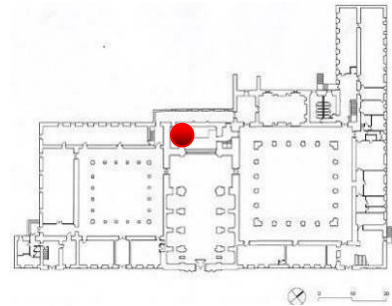
b.-Orixinal: Eucarístico/funerario

Referencias bibliográficas

- Cotarelo Valledor, A. "O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, Madrid, 1946.
- Diéguez Rodríguez, A. "O retablo durante os séculos XVII e XVIII no arciprestazgo de Monforte de Lemos (Lugo), Deputación Provincial de Lugo, 2003.
- Hermida J. M. "Retablo do altar maior construído polo escultor Francisco de Moure, Impr. Xosé M. Ramos, Ourense, 1875.
- Martínez González, E. "Colexio de N^a S^a da Antiga (Monforte de Lemos)", Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.
- Rivera Vázquez, E. "Galicia e as xesuítas. Os seus colexios de ensino nos séculos XVI ao XVIII", Galicia ed., A Coruña, 1989.
- Vila Jato D. "Francisco de Moure", Ed. Xunta de Galicia, Santiago de Compostela, 1991.

2

Arcosolio de don Rodrigo de Castro: Arcosolio e escultura de don Rodrigo de Castro

Localización

Presbiterio no muro ao lado do evanxeo

Natureza y categoría

Ben inmobile

Contexto

Atópase no altar maior da igrexa do Colexio, xunto co arcosolio oposto e o retablo de Francisco de Moure no muro principal. Na execución dos elementos decorativos dos arcosolios puidese participar Gregorio Español, solicitado polo cardeal: [cot t2 pág 71-72](#)

“Labráronse nos laterais dous solemnes corpos arquitectónicos análogos, sabiamente decorados...

Tenémolos todo por obra de Gregorio Español,..., atendendo á escritura de remate do 5 de maio de 1598, alusiva á igrexa <e que sexa o mellor oficial que se allare en toda Castela, aínda que se traia ao Español, que está en Astorga>”

Descrición

a.- Referencias históricas:

-Cronoloxía:

- Arcosolio : 1619
- Escultura: anos 90 do século XVI

-Estilo:

- Arcosolio: clasicista
- Escultura: clasicista/manierista

-Autor:

- Arcosolio: Simón Mosteiro (1608-1619) [cot t 1 pag 349 e o o toma de Arch. Do Colexio, leg. 2, num 5](#)
- Escultura: Juan de Bolonia (1529-1608)

-Comitente: Don Rodrigo de Castro

-Fontes documentais: No testamento de don Rodrigo de Castro de 1598 indícase e especificase como debe ser a súa sepultura:

“...logo eu falecese sexa o meu corpo vestido das vestiduras sacerdotais e pontificales mais pobres e de menos prezio...para que de alli sexa despois trasladado pola forma e horden e coa mais brebedad que houber lugar á Igrexa da nosa Señora da antiga do Collexio dela Compania de Jhs...e sexa sepultado á mano do evanxeo do altar maior da dha igrexa, haziendo e

edificando para iso vn Arco vien labrado noqu ao póñase vna estatua de Bronce ami semellanza a qual mandei hazer para este efecto na Cidade de Florencia, e agora hase traído e esta en a miña poder, e encima dela dha estatua cólguese a miña Capello de Cardeal, e si conforme a trázaa que leva dha Igrexa que esta comezada isto non puider ser sexa na o parte que mais apropiado parecer aos meus testamentarios, e na dha sepultura póñase o epitafio que os meus testamentarios ordenaren..” [cot t2 327](#)

Na ideación da sepultura é moi posible que don Rodrigo contase coas achegas de Pablo Céspedes que sería quen modelaría o rostro do cardeal para ser fundido en Italia por Juan de Bolonia. [Cot t1 371,372](#)

“E pensando na morte pensou e a sepultura dos seus refugallos e, sempre magnífico, imaxinou adornala co simulacro da súa propia persoa orando: <unha estatua de bronce á miña semellanza>. Platicaría o proxecto cos artistas afectos e especialmente con Pablo Céspedes...E desexando o racionero désele encargo de fundila ao soado Juan de Bolonia, que entón residía en Florencia como escultor dos Medici e a quen el vira e tratado en Italia. Quizá foi entón e para isto cando Francisco de Pacheco retratou ao ARCEBISPO, pero, pois era Céspedes...modeló do CARDEAL <unha famosa cabeza de escultura de barro>, escribe o mesmo Pacheco, engadindo: <a cal eu teño en cera>. Enviouse o vulto a Italia e por el labrou e fundiu Bolonia”.

Por tanto xa nos indica que o retrato do cardeal realizado por Juan de Bolonia ea estaba nas súas mans en 1598. Aínda que especifícase que foi en Florencia onde se realizou, non sinala o nome do seu autor. Se talla sobre o arcosolio o escudo de don Rodrigo elixido desde que foira bispo de Zamora en 1574.

“Entre as condicións do contrato figura a de construír dous sepulcros pondo no medio de cada un o escudo de armas do Fundador, e <que sexa do mellor oficial que se achar en toda Castela, aínda que se traia ao Español, que está en Astorga, para facer estes escudos e capiteis>.” [Cotarelo T1 pag 34](#)

Un epitafio de 1600 en táboa atópase colocada no arcosolio, e na parte inferior unha tablilla conmemorativa de mármore de 1923.

b.-Descrición formal:

-Materiais:

- Arcosolio: granito
- Escultura: bronce dourado

-Recursos estilísticos e ornamentais:

- Arcosolio realizado para ser receptáculo funerario onde se colocou o sepulcro e escultura-retrato do don Rodrigo de Castro. Na parede do fondo que queda ás súas costas, hai un pequeno óculo cegado, decorándose a bóveda con tres arcos traballados con cadrados que inscriben un elemento tallado como punta de diamante. Aos lados do arcosolio aparecen sendas columnas de base cadrada encostadas ao muro con fustes estriados e con capiteis corintios, como deixou indicado don Rodrigo nas condicións para a construción do Colexio, nas que sinala que as columnas teñan a orde corintia e para iso e a construción da igrexa bótese man de libro de Vignola [cot ape XVII pág 264 e ss., ape XXII pag 316](#). As columnas sosteñen un friso cun fina moldura tallada nun relevo moi delicado formado por arquiños cuxas unións acaban en flores trilobuladas, indo sobre este moldura outra decorada con denticulos. Como remate sitúase o escudo de don Rodrigo empregado desde 1574 [cota T1 pág 95](#) coas armas de Castela, de León, de Castro e de Osorio orlado con escudíños mantelados con castelos e leóns, timbrado co capelo episcopal e os cordóns de doce borlas. Aos lados tállanse sendos elementos pareados de ascendencia escurialense, formados por unha pirámide rematada en bóla.
- Escultura de don Rodrigo. Dentro do arcosolio sitúase a escultura de bronce de don Rodrigo de Castro, retrato tomado do natural, axeonllado nun reclinatorio cuberto parcialmente por unha tea, e cos brazos apoiados sobre un almofadón coas mans en posición de rezo. O comitente leva vestimentas longas con esclavina e en actitude de introspección e recollemento. Só hai unhas licenzas decorativas en os puños e extremos da alba.

-Funcionalidade: Funeraria. Debaixo da escultura se encontraron o restos mortais do cardeal.

c.-Estado de conservación:

-Regular:

- O arcosolio ten perdas de morteiro en sillares e no óculo da parede atópase cegado

con cachotería que perdeu parche de o morteiro que a ocultaba, deixando parcialmente á vista cachotería.

- O acabado da escultura está mateado con manchas de oxidación do bronce. A escultura atópase apoiada sobre unha madeira reaproveitada, que desloca a imaxe, virada saíndo do arcosolio un extremo da base.

d.-Valoración cultural:

-Patrimonio específico: Patrimonio artístico.

-Representatividade no seu contexto e singularidade destacables: A escultura é encargada en vida por don Rodrigo de Castro. Para iso realiza un debuxo do cardeal Pablo Céspedes ou Francisco Pacheco [pai esteban pág 106](#) que é enviado a Juan de Bolonia para a súa execución en bronce. Juan de Bolonia foi un escultor francés que traballou en Italia e que se lle considera posto clave da historia da escultura europea do século XVI, ponte entre o renacemento de Miguel Anxo e o barroco de Bernini. Chegaría a ser primeiro escultor da corte dos Medici que empregarían as súas obras como obxectos diplomáticos do máis alto nivel.

Usos

- a.-Actual: Funerario
- b.-Orixinal: Funerario

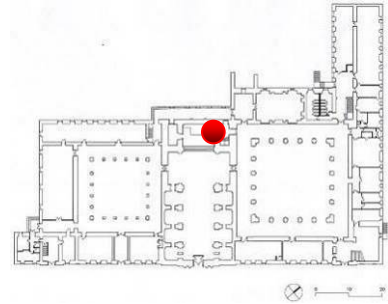
Referencias bibliográficas

- Cotarelo Valledor, A. “O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.
- Martínez González, E. “Colexio de Nª Sª da Antiga (Monforte de Lemos)”, Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

3

Arcosolio de N^a S^a da Antiga: Arcosolio e lenzo de N^a S^a da Antiga

Localización

Presbiterio no muro ao lado do evanxeo

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Atópase no altar maior da igrexa do Colexio, xunto co arcosolio oposto e o retablo de Francisco de Moure no muro principal. Na execución dos elementos decorativos dos arcosolios puidese participar Gregorio Español, solicitado polo cardeal: [cot t2 pág 71-72](#)

“Labráronse nos laterais dous solemnes corpos arquitectónicos análogos, sabiamente decorados... Tenémoslo todo por obra de Gregorio Español, ..., atendendo á escritura de remate do 5 de maio de 1598, alusiva á igrexa <e que sexa o mellor oficial que se allare en toda Castela, aínda que se traia ao Español, que está en Astorga>”

Descrición

a.- Referencias históricas:

-Cronoloxía:

- Arcosolio: 1619
- Lenzo: terceiro terzo do século XVI

-Estilo:

- Arcosolio: clasicista
- Lenzo: ao estilo gótico

-Autor:

- Arcosolio: Simón Mosteiro
- Lenzo: anónimo

-Comitente: Don Rodrigo de Castro

-Fontes documentais: No testamento de Don Rodrigo de 1598 especificase que a imaxe da Virxe da Antiga ten que estar no altar maior [cot ape XXV pág 330](#):

“...e así no altar maior da Igrexa do dcho. Coll. De ha de pór unha Imaxe que fixen sacar ao natural da q. esta en a Capela de Nra. Sra. da Antiga desta dha. Sta. Igrexa a que teño particular devoción.”

b.-Descrición formal:

-Materiais:

- Arcosolio: granito
- Lenzo: lenzo, ouro e policromía

-Técnica:

- Arcosolio: talla
- Lenzo: óleo e dourado sobre lenzo

-Recursos estilísticos e ornamentais

- Cadro. É un lenzo copia da imaxe gótica de Nª Sª da Antiga da Catedral de Sevilla realizada sobre muro. Representase a á Virxe levando na súa man dereita unha rosa sostendo co seu brazo esquerdo ao Neno que leva na súa man esquerda un paxariño, mentres dous anxos sosteñen unha coroa sobre a cabeza da Virxe. No halo da Virxe hai un texto que di: AVE MARIA GRATIA PLENA (en Nª Sª da Antiga de Sevilla hai dous personaxes que non aparecen no lenzo do Colexio: aos pés da Virxe unha figura axeonllada dunha doante, posiblemente Dª Leonor de Albuquerque e un terceiro anxo que sostén unha cartela). A policromía é moi similar á de Sevilla, con gran profusión do dourado en vestimentas e no fondo da escena. O lenzo enmárcase nun marco de madeira de moldura dobre con decoración xeométrica de círculos e óvalos alternos.
- Arcosolio. Detrás do cadro ocúltase unha arquitectura similar á do arcosolio de Don Rodrigo de Castro. Aos lados do arcosolio aparecen senllas columnas de base cadrada encostadas ao muro con fustes estriados e con capiteis corintios, como deixou indicado nas condicións para a construción do Colexio nas que sinala que as columnas teñan a orde corintia e para iso e a construción da igrexa bótese man de libro de Vignola [cot ape XVII pág 264 e ss., ape XXII pag 316](#). As columnas sosteñen un friso cun fina moldura tallada nun relevo moi delicado formado por arquiños que nas unións acaban en flores trilobuladas, e sobre este moldura outra decorada con dentículos. Como remate sitúase o escudo de don Rodrigo empregado desde 1.574 [cota T1 pág 95](#) coas armas de Castela, de León, de Castro e de Osorio orlado con escudiños mantelados con castelos e leóns, timbrado co capelo episcopal e os cordóns de doce borlas. Aos lados tállanse senllos elementos pareados de ascendencia escurialense, formados por unha pirámide rematada en bóla.

-Funcionalidade: Funerario/devocional**c.-Estado de conservación:****Bastante malo:**

- A luz solar incide directamente no cadro, o cal está provocando a oxidación dos materiais constitutivos do cadro: tea, colas, pigmentos, vernices.
- O lenzo atópase destensado formándose pliegues no terzo inferior do lenzo, provocando tensións na tea.
- Agretamento da policromía.
- Nos pliegues do lenzo pódese apreciar unha maior acumulación de po que repercute negativamente na policromía, introducíndose e acumulándose nas gretas e faltantes da mesma.
- Pequenas e medianas perdas de policromía distribuídas por todo o cadro.

d.-Valoración cultural:

-Intereses: Copia en lenzo de Nª Sª da Antiga da Catedral de Sevilla (fresco do século XIV-XV pintado no muro da antiga mesquita de estilo gótico).

-Patrimonio específico: patrimonio artístico

-Representatividade no seu contexto e singularidade destacables: En 1942 realizándose limpezas na zona do presbiterio abriuse a sepultura de don Rodrigo do arcosolio ao lado do evanxeo e, no arcosolio da epístola atopáronse, detrás do cadro de Nª Sª da Antiga, os restos de tres cadáveres femininos. [cot t2 pág 80](#)

-Comparación con outros bens próximos ou do seu contexto cultural: Este lenzo é copia da obra realizada en pintura mural na Catedral de Sevilla do século XV inserido dentro dun retablo. A capela a Virxe a Antiga de Sevilla tamén é unha capela funeraria xa que no arcosolio da esquerda atópase un sepulcro do cardeal Diego Furtado de Mendoza, confeccionado en mármore en 1510 por Domenico Fancelli (1469-1519). O cardeal Mendoza morrerá en 1502 en Guadalaxara deixando por escrito no seu testamento que os seus restos fosen levados á capela da Virxe da Catedral de Sevilla. Nesta capela hai tres elementos conceptualmente importantes: sepulcro funerario de

cardeal Mendoza, Nª Sª da Antiga, e a doante aos pés de Nª Sª. Don Rodrigo de Castro na ideación da súa capela funeraria tivo que ter en conta a de Sevilla: fai trasladar os seus restos, no seu caso de Sevilla a Monforte de Lemos, o comitente e doante, don Rodrigo, materialízase nunha escultura de vulto redondo rezando e venerando á dobre imaxe de Nª Sª da Antiga, materializada á súa vez, en escultura de nogueira de Francisco de Moure e en lenzo, e, faise sepultar no arcosolio. Una e outra capela teñen paralelismos conceptuais evidentes.

Usos

a.-Actual: Funerario/devocional

b.-Orixinal: O lenzo de Nª Sª da Antiga formaba parte dos bens privados do cardeal.

Posteriormente o cadro é doado ao Colexio polo cardeal para que forme parte da composición funeraria.

Referencias bibliográficas

-Cotarelo Valledor, A. "O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.

-Martínez González, E. "Colexio de Nª Sª da Antiga (Monforte de Lemos)", Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

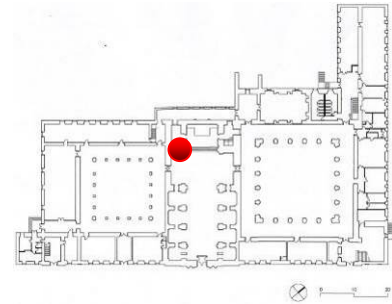
CRUCEIRO

4

Retablo da nosa Señora das Escolas Pías

Localización

Cruceiro ao lado do evanxeo

Natureza y categoría

Ben inmoble

Contexto

En o lado do cruceiro da epístola atópase o *retablo de San Xosé de Calasanz*.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: segundo terzo do século XVII
- Estilo: clasicista/manierista
- Autor: taller de Francisco de Moure?
- Medidas: 5 m. alto x 2, 83 m. ancho **diéguez rodríguez**
- Comitente: Colexio das xesuítas
- Fontes documentais: as pezas que se tallaron e non se usaron no retablo maior de Francisco de Moure, utilizáronse na realización dos dous retablos do cruceiro, así na *Modificación do contrato anterior, 1631* dise:

“se despues de acabado o Retablo principal, parecer ao seu R^a fáganse dous colaterais do que dcho. esta labrado, háxase de taxar dita obra co retablo principal, e pagarsele o que da tal obra deber”.

E elementos quedaron tallados e a medio tallar relatados ao final do *Reconto do oubrado por Francisco de Moure, 1639*.

b.-Descrición formal:

- Materiais: madeira, policromía e dourados
- Técnica: talla policromada
- Medidas: 5 m. alto x 2,83 m. ancho.
- Recursos estilísticos e ornamentais: se empregaron elementos tallados non utilizados no retablo maior: estípites, pináculos e elementos decorativos como un corazón. A policromía en azuis, vermellos e dourados.

Articulación:

- Sotobanco sen policromar non orixinal de finais do XIX ou principios do XX.
- Predela dourada sen elementos decorativos.
- Primeiro corpo dunha fornela para albergar unha imaxe, flanqueada por estípites sobre ménsulas. Decóraa un moldura con vexetación de roios e paxariños. Na enxaitas do arco senllos relevos de anxeliños espidos mirando cara ao interior da fornela que acolle á escultura de N^a S^a das Escolas Pías de talla moderna.
- Ático: frontón partido en cuxa parte central se dispón un espello co emblema das Escolas Pías, sendo de talla moderna.
- Laterais con pulseniveis avolutadas.

-Funcionalidade: Devocional

c.-Estado de conservación:**-Regular/malo:**

- Estrutura: Perda de pequenos elementos estilísticos. Pezas estilísticas movidas. Perda do sotobanco orixinal.
- Policromía: Perdas e levantamentos de cor.

d.-Valoración cultural:

- Intereses: Este retablo xunto co retablo de Xosé Calasanz de estrutura similar, forma parte de ideario contrarreformista de culto aos santos impulsado polo Colexio e, explicitado na *Modificación do Contrato, 1631*.
- Patrimonios específicos: patrimonio artístico.
- Integridade: Engadidos contemporáneos como son o sotobanco, o espello con anagrama das Obras Pías, a imaxe de Nª Sª das Obras Pías, o fondo forrado de tea e a lámpada que colga da cornixa superior. Ao cambiar de imaxe el retablo tamén cambiou a súa advocación.
- Comparación con outros bens próximos ou do seu contexto cultural: Similar ao *retablo de Xosé de Calasanz* que se atopa no brazo do cruceiro ao lado da epístola.

Usos

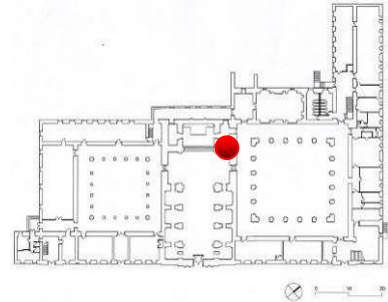
- a.-Actual: Devocional
- b.-Orixinal: Devocional

Referencias bibliográficas

- Cotarelo Valledor, A. "O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.
- Diéguez Rodríguez, A. "O retablo durante os séculos XVII e XVIII no arceprestazgo de Monforte de Lemos (Lugo), Deputación Provincial de Lugo, 2003.
- Martínez González, E. "Colexio de Nª Sª da Antiga (Monforte de Lemos)", Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.
- Vila Jato D. "Escultura manierista", Arte Galega Sánchez Cantón, Santiago de Compostela, 1983
- Vila Jato D. "O retablo renacentista en Galicia", Rev. Imanofronte, Universidade de Murcia, nº3-5, pág 33-49, 1987-1989.

5

Retablo de San Xosé de Calasanz

Localización

Cruceiro ao lado da epístola

Natureza y categoría

Ben inmobile

Contexto

No lado do evanxeo atópase o retablo da *nosa señora das Escolas Pías*.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: segundo terzo do século XVII.
- Estilo: clasicista/manierista.
- Autor: taller de Francisco de Moure?
- Medidas: 5 m. alto x 2,83 m. ancho **diéguez rodríguez**
- Comitente: Colexio da Compañía.

-Fontes documentais: Pezas que se tallaron e non se usaron no retablo maior de Francisco de Moure, utilizáronse na realización dos dous retablos do cruceiro, así na *Modificación do contrato anterior*, 1631 dise:

“se despues de acabado o Retablo principal, parecer ao seu R^a fáganse dous colaterais do que dcho. esta labrado, háxase de taxar dita obra co retablo principal, e pagarsele o que da tal obra deber”.

Quedaron elementos tallados e a medio tallar relatados ao final do *Reconto do oubrado por Francisco de Moure, 1639*, ex.: estípites, unha cornixa, frontispicio, tres pirámides, oito canecillos, un corazón, e pezas soltas.

b.-Descrición formal:

- Materiais: madeira, policromía e dourados
- Técnica: talla policromada
- Recursos estilísticos e ornamentais
  - Sotobanco, perdeu o orixinal. Substituíuse por un moderno
  - Primeiro corpo dunha soa fornela. corpo dunha fornela para albergar unha imaxe, flanqueada por estípites sobre ménsulas. Decóraa un moldura con vexetación de rolos e paxariños. Na enxoitas do arco senllos relevos de anxiños espidos mirando cara ao interior da fornela, que acolle á escultura moderna de San Xosé de Calasanz.
  - Ático: frontón partido.
  - Laterais con pulseniveis avolutadas.

-Funcionalidade: Devocional

c.-Estado de conservación:

- Regular/malo:
  - Estructura: Perda de pequenos elementos estilísticos. Elementos movidos. Perda do frontal orixinal. Ataque de xilófagos.
  - Policromía: Levantamentos e perdas de policromía.

d.-Valoración cultural:

-Intereses. Este retablo xunto co retablo da nosa Señora das Escolas Pías de construción similar,

forma parte de ideario contrarreformista de co culto aos santos impulsado polo Colexio, e explicitado na Modificación do Contrato, 1631.

-Patrimonios específicos: patrimonio artístico

-Integridade: A escultura que acolle na actualidade non corresponde ao retablo, perdendo tamén a súa advocación orixinal. Perdeu o seu frontal de altar orixinal, suplíndose por un moderno. O fondo da fornela cuberta por una tea non orixinal. Engadido dunha lámpada moderna que colga da cornixa superior.

-Comparación con outros bens próximos ou do seu contexto cultural: Estrutura similar ao *retablo de N^a S^a das Escolas Pías* que se atopa no brazo do evanxeo do cruceiro.

Usos

a.-Actual: Devocional

b.-Orixinal: Devocional

Referencias bibliográficas

-Cotarelo Valledor, A. "O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.

- Diéguez Rodríguez, A. "O retablo durante os séculos XVII e XVIII no arceprestazgo de Monforte de Lemos (Lugo), Deputación Provincial de Lugo, 2003.

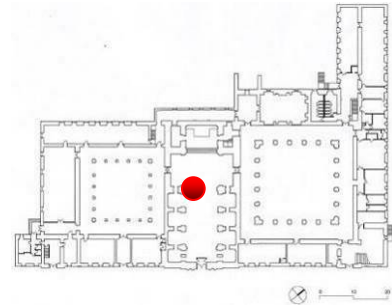
-Martínez González, E. "Colexio de N^a S^a da Antiga (Monforte de Lemos)", Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

-Vila Jato D. "Escultura manierista", Arte Galega Sánchez Cantón, Santiago de Compostela, 1983

-Vila Jato D. "O retablo renacentista en Galicia", Rev. Imanofronte, Universidade de Murcia, nº3-5, pág 33-49, 1987-1989.

6

Púlpito

Localización

Cruceiro no machón de paso entre o cruceiro e a nave central ao lado da epístola

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Sitúase no medio do cruceiro e nave central apoiándose no machón.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: primeiro terzo do século XVII
- Estilo: manierista
- Autor: taller de Francisco de Moure? ó Pedro Mato [rivera vázquez pág 580?](#)
- Comitente: Colexio da compañía de Jesús.

b.-Descrición formal:

- Materiais: madeira de nogueira sen policromar
- Técnica: talla
- Recursos estilísticos e ornamentais:
  - Escaleira contorna ao machón en dous tramos de varios banzos.
  - Sostén a modo de aguia coas ás estendidas apoiada nun elemento bulboso con estrías en espiral, que á súa vez se apoia sobre un pedestal de pedra oculto no seu parte inferior polo piso de madeira.
  - Tribuna de forma circular cuxo pretil divídese en cinco seccións, catro cos Pais da Igrexa a senllos lados da táboa central, que na actualidade leva o escudo das Escolas Pías, deseñado polo P. Elio Rodríguez. Produciuse un *damnatio memoriae*, xa que se eliminou o escudo da Compañía de Jesús do panel central, sendo substituído polo dos Escolapios. O panel que dá á escaleira péchase e ábrese por medio de dous bisagras.
  - Tornavoz, dosel que cobre o púlpito colgado do machón de sección poligonal. No seu parte inferior atópase tallado un símbolo solar, e que na parte superior decórase cunha pequena balaustrada que se cobre cunha cúpula que se remata no seu parte superior cun anxo trompeteiro.
- Funcionalidade: oratoria.

c.-Estado de conservación:

- Regular: Gretas da madeira. Pequenas alcaiatas alleas á peza. Anagrama engadido en época moderna. Ataque de xilófagos bastante intenso na escaleira que se atopa en contacto directo co entarimado do chan moi atacado de xilófagos.

d.-Valoración cultural:

- Patrimonios específicos: patrimonio artístico
- Integridade: Todo indica que tivo o anagrama da Compañía de Jesús e que se efectuase unha *damnatio memoriae* tras a expulsión xesuítica. En idade moderna engadíuselle o anagrama das

Escolas Pías.

Usos

a.-Actual: Non en uso

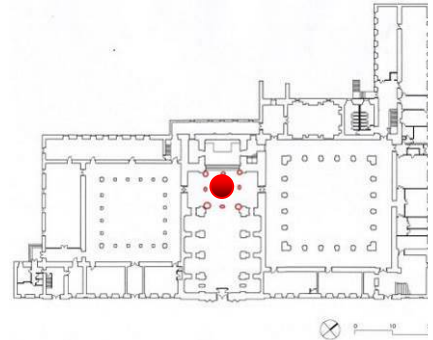
b.-Orixinal: Oratoria relixiosa

Referencias bibliográficas

-Rivera Vázquez, E. "Galicia e as xesuítas. Os seus colexios e ensino nos séculos XVII ao XVIII"
Galicia Ed., A Coruña, 1989.

7

Catro anxos con escudo de armas de don Rodrigo de Castro e seis pinjantes decorativos.

Localización

Cruceiro no machón de paso entre o cruceiro e a nave central ao lado da epístola

Natureza y categoría

Bens mobles

Contexto

Na cúpula de media laranxa sostida por catro pechinas onde se colocaron catro anxos que sosteñen o escudo do cardeal e o emblema das xesuítas e, pinjantes decorativos nos arcos torales.

Descrición

a.- Referencias históricas:

- Cronoloxía: século XVII
- Estilo: manierista
- Autor: taller de Francisco de Moure?
- Comitente Colexio da compañía de Jesús
- Fontes documentais : Nas condicións de construción do edificio, o cardeal define a construción da cúpula co seu catro pechinas, [cotarelo ape XVII pág 272](#) e segue:

“...e han de facer catro escudos de armas do Ilustrísimo cardeal e han de tomar toda a grandeza das pechinas as cales armas terán de relevo fose do vivo da pechina pé e medio e farase conforme a un patrón e deseño que para iso se lle der...”

Se alude aos escudos de armas pero non aos anxos.

b.-Descrición formal:

- Materiais: madeira, policromía e dourados.
- Técnica: talla policromada.
- Recursos estilísticos e ornamentais: No catro pechinas están colocadas a tallas de catro anxos de longa cabeleira portando cada un do dous o selo da Compañía de Jesús co trigramma IHS, sostendo ao mesmo tempo o escudo de Don Rodrigo de Castro. El escudo da súa casa que usou desde 1574 [cotarelo t 1 pag 95](#): cuartelado coas armas de Castilla ,León, Castro (seis roeles azuis en campo de prata) e Osorio (dous lobos sanguíneos en campo de ouro), orladas de escudíños mantelados con castelos de leóns, timbrado por capelo episcopal e os cordóns e as doce borlas, símbolo da súa dignidade. En cada un de o catro puntos centrais dos arcos torales colócase un pinjante de forma vexetal dourado, e outros dous nas bóvedas do cruceiro.
- Funcionalidade: paso intermedio cara ao ámbito eucarístico do altar maior.

c.-Estado de conservación:

Regular/malo:

- terremoto de Lisboa de 1755 provocou gretas na cúpula e a perda dalgún

elemento dos anxos das pechinas. Na cúpula ábrense oito xanelas que se atopan en mal estado de conservación polas que se introducen plantas superiores cara ao interior do templo.

- Danos: faltan unha á e un brazo do anxo próximo ao altar maior ao lado do evanxeo e falta a á do anxo máis próximo á nave principal ao lado do evanxeo. Perdas puntuais de policromía, e, sucidade superficial.

d.-Valoración cultural:

-Patrimonios específicos: patrimonio artístico

Usos

a.-Actual: Decorativo/emblemático

b.-Orixinal: Decorativo/emblemático

Referencias bibliográficas

-Cotarelo Valledor, A. "O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, Madrid, 1946.

-Martínez González, E. "Colexio de N^a S^a da Antiga (Monforte de Lemos)", Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

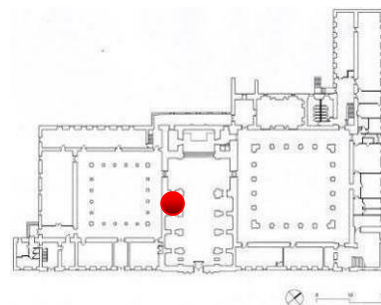

NAVE

8

Retablo do Santo Cristo

Localización

Primeira capela da nave ao lado do evanxeo.

Natureza y categoría

Ben inmoble

Contexto

Entre nave de cruceiro e a capela con o retablo da Adoración dos Reis.

Descrición**a.- Referencias históricas:****-Cronoloxía:**

- Retablo: primeiro terzo do século XVII
- Escultura: 1595

-Estilo: clasicista/manierista**-Autor:**

- Retablo: anónimo
- Escultura do *Santo Cristo* de Valerio Cioli (1529-1599). Na sabana que cobre a cintura do Cristo atópase a inscrición: VALERIOUS CIOLI F. M.D.V.C.

-Medidas: 7 m. alto x 3,50 m. ancho *diéguez rodríguez***-Comitente: Colexio da Compañía de Jesús**

-Personaxes relacionados: Simón de Mosteiro no seu testamento de 1624 dispón ser enterrado en la capela do Sto. Cristo, morrendo o 13 de agosto de 1624 *cot t2 pag 130*. A imaxe do Santo Cristo é doazón de Don Rodrigo de Castro ao Colexio da Compañía de Jesús. Augusto Tizio, secretario de Don Rodrigo de Castro, e dedicado aos asuntos relacionados con Italia, era o que realizaba os encargos nese país, polo que puidese adquirir a escultura a través do Francisco de Medici. Outras versións apuntan a que foi Felipe II haberíaa adquiriu e ao non ser do seu agrado acabaría en mans de Don Rodrigo de Castro.

b.-Descrición formal:**-Materiais:**

- Retablo: madeira, dourado
- Imaxe: mármore ou alabastro e policromía

-Técnica:

- Retablo: talla
- Escultura: talla de vulto redondo nunha peza fóra dos brazos, policromada.

-Recursos estilísticos e ornamentais:

- Sotobanco. O mesado de altar é moderno. Aos lados hai uns pedestais, onde descansan as columnas superiores, policromadas nun lado co anagrama da Virxe coas letras combinadas AM e, no outro co anagrama de Cristo coas letras combinadas IHS.
- Banco dobre bancada na caixa central.

- Corpo principal dunha fornela para acoller ao Santo Cristo cravado nunha cruz, enmarcada en columnas corintias de sección circular e de fuste acanalado, sobre plintos lisos. O Cristo inclina a súa cabeza cara á súa dereita e cos pés cruzados e cravados uno sobre o outro.
- Remate. Sobre o entablamento atópase o ático cunha caixa disposta para conter un lenzo, actualmente inexistente que se substituíu por unha fotografía do cadro do Greco, *San Lorenzo*. Remátase con ou n frontón semicircular con tres bólas no seu parte superior. A senllos lados colocáronse pináculos con bólas.

-Funcionalidade: Devocional

c.-Estado de conservación:

-Malo/moi malo:

- Retablo a nivel estrutural: Ten elementos movidos ou virados. Gretas que se lles encheu con silicona. Engadidos anacrónicos: luminarias circulares contemporáneas nas táboas laterais interiores da fornela.
- Policromía retablo: Faltas puntuais de policromía. Gran cantidade de goteiróns de cera na zona dos pedestais inferiores. Ataque puntual de xilófagos.
- Escultura: Sucidade superficial. Moi grave a rotura da boneca esquerda. Mal ensamblados os brazos. Falta dedo maimiño da súa man dereita.

d.-Valoración cultural:

-Patrimonios específicos: patrimonio artístico

Usos

a.-Actual: Devocional

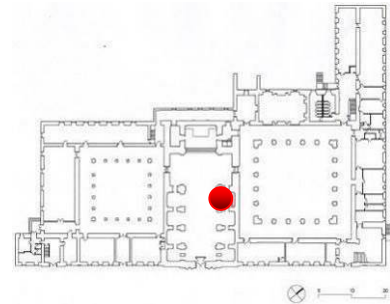
b.-Orixinal: Devocional

Referencias bibliográficas

- Cotarelo Valledor, A. "O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, Madrid, 1946.
- Diéguez Rodríguez, A. "O retablo durante os séculos XVII e XVIII no arciprestazgo de Monforte de Lemos (Lugo), Deputación Provincial de Lugo, 2003.
- Martínez González, E. "Colexio de N^a S^a da Antiga (Monforte de Lemos)", Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.
- Vila Jato D. "Escultura manierista", Arte Galega Sánchez Cantón, Santiago de Compostela, 1983.
- Vila Jato D. "O retablo renacentista en Galicia", Rev. Imanofronte, Universidade de Murcia, nº3-5, pág 33-49, 1987-1989.

9

Retablo da Virxe das Dores

Localización

Primeira capela da nave ao lado da epístola.

Natureza y categoría

Ben inmoble

Contexto

Entre cruceiro e a capela co retablo de San Xosé.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: século XVII.
- Estilo: clasicista.
- Autor: anónimo.
- Medidas: 6,50 m. alto x 3,24 m. ancho **diéguez rodríguez**
- Comitente: Colexio da Compañía de Jesús.

b.-Descrición formal:

- Materiais: madeira, policromía e dourado.
- Recursos estilísticos e ornamentais:
  - Sotobanco non orixinal substituído por un moderno imitando marmoreados.
  - Corpo principal modificado, dunha única fornela delimitada por pilastras estriadas de orde corintia onde se atopa unha imaxe de vestir da Dolorosa do século XVIII.
  - Remate cun frontón triangular cunha imaxe de Deus Pai bendicindo policromado, flanqueándoo senllos pináculos e como remate a modo de acrótera, o anagrama de Cristo IHS.

-Funcionalidade: Devocional.

c.-Estado de conservación:

- Regular/malo:
  - Estrutura: Modificouse a fornela engadindo uns elementos e marmoreados neoclásicos. Puntuais elementos cravados de época moderna. Mesado de época moderna. Cos cambios sinalados e o engadido da escultura de vestir, cambiou a iconografía e a advocación orixinal do retablo.
  - Policromía: Perdas puntuais de cor.

d.-Valoración cultural:

- Intereses: As ideas contrarreformistas desenvolvéronse, a través tamén, do culto aos santos dos retablos situados nas capelas intercomunicadas das naves laterais.
- Patrimonio específico: patrimonio artístico.
- Integridade: Cambio de advocación. Modificación do frontal de altar. Modificación da fornela, modificando a estrutura do retablo.
- Comparación con outros bens próximos ou do seu contexto cultural: O tipo de retablo dunha

fornela para unha advocación principal e un remate simple vincúlense aos do Mosteiro del Escorial.

Usos

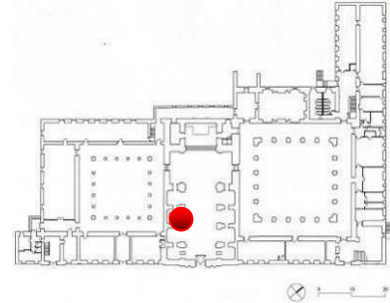
- a.-Actual: Devocional
- b.-Orixinal: Devocional

Referencias bibliográficas

- Cotarelo Valledor, A. "O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.
- Diéguez Rodríguez, A. "O retablo durante os séculos XVII e XVIII no arciprestazgo de Monforte de Lemos (Lugo), Deputación Provincial de Lugo, 2003.
- Martínez González, E. "Colexio de N^a S^a da Antiga (Monforte de Lemos)", Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.
- Vila Jato D. "Escultura manierista", Arte Galega Sánchez Cantón, Santiago de Compostela, 1983
- Vila Jato D. "O retablo renacentista en Galicia", Rev. Imanofronte, Universidade de Murcia, nº3-5, pág 33-49, 1987-1989.

10

**Retablo da adoración dos Reis:
Lenzo da Adoración dos Reis ou Táboa de Monforte
Lenzo San Francisco de Borja**

Localización

Segunda capela ao lado do evanxeo.

Natureza y categoría

Ben inmoble

Contexto

Entre a capela do Sto. Cristo e capela con retablo neoclásico.

Descrición**a.- Referencias históricas:****-Cronoloxía:**

- Retablo: século XVII
- Táboa/Tríptico *A Adoración dos Reis*, orixinal de 1470 de Hugo Van der Goes (1440-1482). Actualmente, copia en lenzo de primeira década do século XX no seu lugar.
- Lenzo San Francisco de Borja: século XVI

-Estilo:

- Retablo: manierista
- Lenzo da Adoración dos Reis: estilo flamenco
- Lenzo de San Francisco de Borja: manierista

-Autor:

- Retablo: anónimo
- Táboa orixinal: Hugo van Der Goes (1440-1482). En a actualidade foi substituído por unha copia en lenzo desde 1920.

-Medidas: 6 m. alto x 3,50 m. ancho [diéguez rodríguez](#)**-Comitente :**

- Retablo: Colexio da Compañía de Jesús.
- Tríptico orixinal *A Adoración dos Reis* de Hugo Van der Goes adquirido por Don Rodrigo de Castro.
- Lenzo de San Francisco de Borja (1510-1572): don Rodrigo de Castro?

-Personaxes relacionados co ben: Hugo Van der Goes é o autor do *Tríptico da Adoración dos reis*, pintor flamenco do século XV. Este cadro foi vendido ao goberno alemán e na actualidade atópase na Germäldegalerie de Berlín. As dúas portas que pecharían a escena principal *A adoración dos reis*, desapareceron nos avatares da Guerra de Independencia. [Cota. T2 pág 176](#)

1874. Bartolomeu Teijeiro, secretario da Comisión Provincial de Monumentos, fixo baixar a táboa do retablo, fixo unha copia, foi fotografada e enviada toda a documentación a Madrid con data 12 de marzo de 1874. [cot t2 pág 203](#)

1883. Becerro de Bengoa, cualifícaa de táboa de primeira orde.

1888. Murguía achaca a autoría a Felipe van Orley.

Antonio Méndez Casal, auditor de Guerra e crítico de arte dá a autoría a Memling.

Salomon Reinach investigador francés de arte e arqueoloxía, tamén outorga a autoría a Memling. Walter Amstrong, experto en pintura flamenca, que demostrou en colaboración co conservador do Louvre P. Leprieur que era de Hugo Van der Goes.

1909. Sendo reitor o Pai Santoja en 1909, decídese solucionar os problemas arquitectónicos coa venda do cadro, sendo patrón o duque de Alba, Don Jacobo Fitz Stuart Falcó.

1909. Prohibición de venda polo Ministro Rodríguez Sanpedro e discusión das bases de venda no Concello de Monforte en 1909. O ministro de Instrución Pública, Sr. Romanones se desentende da cuestión. Formalízase por parte do reitor a venda co Goberno Alemán.

Personaxes da cultura española que se manifestan en contra da venda do ben: Emilia Pardo Bazán, Joaquín Sorolla, Ignacio Zuloaga, Mariano Benlliure, Ramón Menéndez Pidal entre outras xentes da cultura abriron unha suscripción popular para pagar o cadro.

Balbordos xornalísticos rexionais e nacionais motivados pola venda da *Táboa de Monforte*.

1910. Nun documento privado asínase a venda en 1.262.800 pesetas.

1910. Detención da saída da táboa sendo ministro de Instrución Xullo Burell.

1911. O 26 de xullo dese ano o goberno alemán reclama a táboa.

1911. Visita de J. Destrêe para ver a táboa.

1912. O xornalista Niceto Oneca argúe no Ateneo de Madrid que a obra pasase ao Museo do Prado.

1913. O ministro López Muñoz por Real Orde do 6 de febreiro dese ano, levanta a suspensión de saída.

1913. O ministro Conde de Jimeno recoñece a legalidade da venda o 23 de outubro dese ano.

1914. Saída de Monforte da táboa e embárcase en Vigo cara a Alemaña.

1920. Chegada da copia procedente de Alemaña, pactada na escritura de venda.

Ampla información en hemerotecas. Un Manifesto en follas impresas dirixidas ao pobo monfortino, para que os escolapios rendesen contas sobre os compromisos contraídos pola venda do cadro.

b.-Descrición formal:

-Materiais: madeira, lenzo, policromía, dourado

-Técnicas: Policromía en talla e policromía en tea

-Recursos estilísticos e ornamentais:

- Sotobanco responde a modelos posteriores ao retablo.
- Corpo principal apóiase sobre unha bancada que acolle no seu parte central un pequeno sagrario. Todo o espazo éncheo o lenzo da *Adoración dos Reis* enmarcado nun ancho marco liso de madeira sen policromar, entre dúas columnas de orde corintia, con fuste dividido no seu terzo inferior por medio de decoración vexetal e un espello central e, co fuste acanalado con estrías oblicuas nos dous terzos superiores. No lenzo represéntase a *Adoración dos Reis*, copia do orixinal en táboa de Hugo Van der Goes. La escena ocorre no interior dun edificio que se abre ao exterior a través dunha porta ao fondo cuxo batente superior está aberto e desde o que catro personaxes observan a escena principal. O muro esquerdo da edificación está roto apreciándose ao fondo unha cidade. O paso desta escena cara á principal faise a través duns lirios azuis situados detrás de Xosé e pechando a escena principal cos presentes e o tocado do Rei Meigo axeonllado ante o Neno Jesús, que se atopa nos brazos da Virxe. Pechando a escena os outros dous Reis, un en xenuflexión levando un tocado vermello e collendo coa súa man o presente che que lle achega un servente, mentres que o rei de trazos negros sitúase de pé levando na súa man dereita o presente que vai ofrecer ao Neno.
- Ático: lenzo de San Francisco de Borja flanqueado por dous pilastras de orde xónico con remate en frontón triangular con pináculos e bóla. Xesuíta desde 1946, San Francisco de Borja (1510-1572), represéntaselle axeonllado diante dunha caveira, que é a iconografía da xesuíta representa o recordatorio da morte da raíña Isabel e no chan o capelo de cardeal, dignidade que declinou, mentres un pequeno anxo xurdindo desde o alto vai imporlle unha coroa.

-Funcionalidade: Devocional. Retablo-cadro concibido para albergar o tríptico de Hugo Van der Goes (1440-1482).

c.-Estado de conservación:

-Malo:

- Retablo: algún elemento movido e perdido ex. pináculos superiores. Ataque puntual de

xilófagos. Perda puntual de policromía. Siliconas introducidas en gretas dos pedestais inferiores. Moita cera sobre a policromía dos pedestais inferiores.

- Lenzo da Adoración dos Reis: marcas de salpicaduras de velas. Escurecemento da tea. Policromía cuarteada.
- Lenzo de San Francisco de Borja: roturas da tea na zona onde as puntas de ancoraxe do lenzo ao bastidor han resquebraxado. Goteirón caído sobre a pintura da cor branca dos muros. Escurecemento da pintura. O lenzo non se atopa ben ensamblado na caixa do ático, parece simplemente apoiado. Faltas de policromía.

d.-Valoración cultural:

-Intereses: Hugo van der Goes é considerado por moitos o máis grande dos pintores flamencos da segunda metade do século XV, sendo o chamado retablo de Monforte considerada por moitos a obra mestra de Van der Goes. A perda desta obra xerou: moita repercusión mediática na súa época, influencia na cidadanía de Monforte de Lemos, no posicionamento dos homes e mulleres da cultura, implicacións políticas e xurídicas da venda a nivel nacional e internacional e, repercusións directas no Colexio de N^a S^a da Antiga, despois de que o diñeiro da transacción serviu para terminar obras non terminadas en época xesuítica do Colexio (1593-1767) e a rehabilitación de zonas en estado calamitoso. A perda da “Adoración dos Reis” de Hugo Van der Goes, segue sendo lembrada nas referencias xornalísticas contemporáneas.

-Patrimonio específico: patrimonio artístico

-Autenticidade: No testamento de don Rodrigo di que entre os bens que deixa ao Colexio, deixa unha capela de sete taboleiros entre os que nomea un chamado *A adoración dos Reis* **cota T2 pax 333**

“Item mando ao dcho Collexio para a dha Capela..vn retablo que io teño no meu oratorio...no qual ai Sete taboleiros de Iluminación..., outro da adoracion dos reies...”

Aínda que posteriormente Cotarelo pásao por alto e dice que don Rodrigou non nomea nada similar no testamento. O que si fai Cotarelo é recollelo en inventarios posteriores:

“...cabe supor adquiriuno nas súas viaxes a Flandes.

Catalogando un inventario do Colexio de 1770, primeiro dos conservados, os altares e retablos da igrexa, fala do da Adoración dos Reis <pintado en cadro>; máis explícito o inventario de 1798, pon: <outra pintura da Adoración dos Santos Reis coas súas portas>. Tales portas desapareceron pouco despois, sen saberse como, aínda que é de presumir levásenas os franceses que tentaron roubar todo o tríptico, pois se mencionan por última vez no inventario de 1805.

En memoria datada a 9 de maio de 1872, a Comisión Provincial de Monumentos de Lugo notificou á R.

Academia de Belas Artes de San Fernando a existencia de devandita táboa en Monforte..” **cota T2 pág 202**

Polo que até 1805 o *Tríptico* atopábase completo, con táboa central e portas.

-Integridade: A táboa orixinal de Hugo Van der Goes é substituída por unha copia idéntica en lenzo. Desapareceron as portas que pechaban o Tríptico froito dos saqueos. Desapareceu o frontal de altar.

Usos

a.-Actual: Museo Gemäldegalerie de Berlín

b.-Orixinal: Táboa pertencente a don Rodrigo de Castro ata que a doou ao Colexio para a Capela das Reliquias, sendo colocada finalmente na capela da Adoración dos Reis

Referencias bibliográficas

-Bermejo Martínez, E. “A pintura dos primeiros flamencos en España” páx. 61, C.S.I.C., Instituto “Diego Velázquez”, Madrid, 1980.

-Cotarelo Valledor, A. “O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, Madrid, 1946.

-Díaz Ferreiros J. “A adoración dos Reis de Hugo Van der Goes. De Monforte a Berlín” nº 6 , Boletín Museo Provincial de Lugo, páx. 83-98, 1993-94.

-Diéguez Rodríguez, A. “O retablo durante os séculos XVII e XVIII no arciprestazgo de Monforte de Lemos (Lugo), Deputación Provincial de Lugo, 2003.

-Martínez González, E. “Colexio de N^a S^a da Antiga (Monforte de Lemos)”, Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

-Varios “A senda española dos artistas flamencos” Ed. Gutemberg, Madrid, 2009.

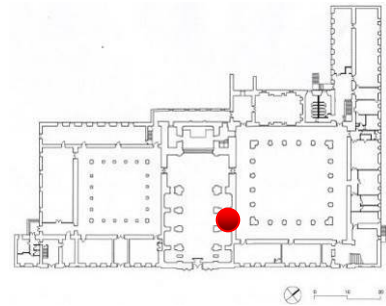
-Vila Jato D. "Escultura manierista", Arte Galega Sánchez Cantón, Santiago de Compostela, 1983
-Vila Jato D. "O retablo renacentista en Galicia", Rev. Imanofronte, Universidade de Murcia, nº3-5, pág 33-49, 1987-1989.

Referencias xornalísticas

ABC Historia dun cadro: A adoración del vos reis, de Van der Goes, páx. 6-7 1956.
ABC Galicia: Algo sobre dous cadros, 1 de xaneiro de 2017.
O País Galicia: Un século sen Reis Meigos, 5 de xaneiro de 2002.
O Progreso: Cen anos sen a adoración dos Reis, 29 de decembro de 2013.
Faro de Vigo: A xoia que perdeu Galicia, 19 de decembro de 2013.
A Vangarda: Sobre a venda dun cadro, pág 6, 29 de marzo de 1910.
A Vangarda: O cadro de Van-der-Goes, 30 de xuño de 1910.
A Vangarda: O cadro de Van der Goes, páx. 10, 8 de maio de 1913.
La Voz de Galicia: Adios ao Van der Goes, 6 de decembro de 2.000.
La Voz de Galicia: O nome de Monforte segue ligado hoxe á "Adoración" de Van der Goes, 10 de maio de 2005.
La Voz de Galicia: Cen anos da "guerra" do retablo gótico de Monforte, 8 de decembro de 2013.
La Voz de Galicia: O cadro que Monforte regalou fai 100 anos por un millón de pesetas, 2 de xullo de 2015.

11

Retablo de San Xosé

Localización

Capela da nave ao lado da epístola.

Natureza y categoría

Ben inmoble

Contexto

Entre a capela co retablo das Dores e capela con retablo neoclásico.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: século XVII.
- Estilo: clasicista.
- Autor: anónimo.
- Medidas: 6,50 m. alto x 4 m. ancho **diéguez rodríguez**
- Comitente: Colexio da Compañía.

b.-Descrición formal:

- Materiais: madeira, policromía e dourados.
- Técnica: talla policromada.
- Recursos estilísticos e ornamentais:
  - Sotobanco perdeuse o orixinal sendo substituído por un moderno.
  - Corpo principal aséntase sobre unha bancada, que acolle a imaxe de San Xosé co Neno (talla moderna) entre dobre columnata de orde corintia con fustes acanalados en espiral até o último terzo inferior, as exteriores con elementos vexetais, e as interiores con elementos vexetais e un espello.
  - Remate que se apoia sobre entablamento con pilastras, e onde o espazo da caixa se atopa delimitado por senllas pilastras acanaladas de orde xónico. Este remate coróase cun frontón triangular. No oco deixado polo lenzo orixinal hai unha fotografía do cadro *San Francisco e o irmán León* de E I Greco.

-Funcionalidade: Devocional.

c.-Estado de conservación:

-Regular/malo: Pináculos superiores lixeiramente movidos. Gretas na madeira. Elemento alleo: colocación dun arame diante da fornela principal. Retoques de cor nos espellos. Perdas puntuais de cor. Modificacións no fondo da fornela principal. Perda do mesado orixinal. Falta o cadro superior orixinal.

d.-Valoración cultural:

- Intereses: Las ideas contrarreformistas da concepción da igrexa da Compañía desenvólvense a través dos retablos das capelas comunicadas entre si co culto aos santos.
- Patrimonios específicos: patrimonio artístico.
- Integridade: A mesado de altar é de factura contemporánea. Na fornela superior colocouse unha

fotografía do cadro do Greco *San Francisco e o irmán León*. Cotarelo t2 pág 219 descríbese dicindo que no seu parte superior:

“...outra pintura superior representando, polo visto, a Santa Inés, segundo boa man, ao parecer, italiana, e debaixo a efixie moderna de San José.”

Polo que se deduce que en 1946 data de publicación do libro de Cotarelo existía una pintura coa advocación a Sta. Inés neste retablo.

-Comparación con outros bens próximos ou do seu contexto cultural: estrutura similar á do retablo da *Adoración dos Reyes*.

Usos

a.-Actual: Devocional

b.-Orixinal: Devocional

Referencias bibliográficas

-Cotarelo Valledor, A. “O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.

- Diéguez Rodríguez, A. “O retablo durante os séculos XVII e XVIII no arciprestazgo de Monforte de Lemos (Lugo), Deputación Provincial de Lugo, 2003.

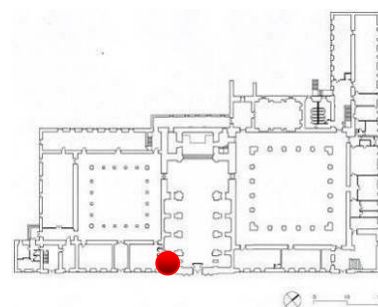
-Martínez González, E. “Colexio de N^a S^a da Antiga (Monforte de Lemos)”, Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

-Vila Jato D. “Escultura manierista”, Arte Galega Sánchez Cantón, Santiago de Compostela, 1983

-Vila Jato D. “O retablo renacentista en Galicia”, Rev. Imanofronte, Universidade de Murcia, nº3-5, pág 33-49, 1987-1989.

12

Retablo das Reliquias

Localización

Última capela da nave ao lado do evanxeo.

Natureza y categoría

Ben inmoble

Contexto

Situado próximo ao muro de entrada á igrexa.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

-Cronoloxía: 2º terzo do século XVII.

-Estilo: barroco.

-Autor: anónimo.

-Comitente: Don Rodrigo de Castro no seu testamento de 1598 manda que se ha ga unha capela e sagrario para todas as súas reliquias. Deixa disposto que sexa no altar maior ou onde dispuxesen os seus testamentarios, que dispuxeron a actual localización. [Cot ap XXV pag 331](#)

“Item mando que no Coll fágase unha Capela e Sagrario á mano esquerda do altar maior dela dha Igrexa moi decente e vien labrada en la qual colóquense e poñan as reliquias que io teño e iran avaxo declaradas...

E todas as quales dhas reliquias coas súas relicarios e custodias platta e ouro e pedras, virís e as súas caixas e testemuños segundo arriua quedan especificados deixo e mando ael dho Collexio para que sexan postos e colocados na parte que devandito teño...”

b.-Descrición formal:

-Materiais:

- Retablo: madeira, policromía e dourado
- Imaxes: madeira, policromía e dourado
- Reliquias: madeira, cristal, metal, e material orgánico.

-Técnica: talla policromada.

-Recursos estilísticos e ornamentais: O retablo das reliquias se atopa colocado no muro principal da capela cuxa bóveda está cuberta por un teitume de madeira policromada en branco e salpicada con estrelas aplicadas.

- Mesado contemporáneo no que se sitúa un busto con reliquia no seu peito. Peza tallada policromada e dourada.
- Predela con once ocos para colocar reliquias nunha arquitectura que reflexa a arquitectura superior con vitrinas acristaladas para protexer as reliquias orladas con marcos douradas.
- Corpo principal vertebrado por columnas salomónicas rodeadas de zarzallos con follas de parra e acios de uvas, de capiteis corintios que dividen este corpo en tres cales. A central máis ancha que as laterais alberga unha fornela co peche superior crebado en tres partes flanqueada por dous pilastras de orde corintia con catro peanas cada unha para soste pequenas imaxes (imaxes desaparecidas). Dentro da fornela un altillo cun oco circular

acristalado que alberga unha reliquia flanqueado por dous anxos. Sobre este altillo colócase o relicario principal pechado cunha cortinilla vermello que alberga o *relicario da Santa Espina* de prata dourada con esmaltados, amparado aos lados por senllas esculturas do torso de santos que levan furado á altura do seu peito un pequeno buraco que levaría unha reliquia. O fondo atópase policromado por elementos florais. A ambos os dous lados da fornela central ábreanse senllas fornelas cerradas na parte superior cun arco semicircular e que se dividen en dous por medio dunha repisa, gardando na parte inferior, o torso dun santo cun orificio no peito no que se colocaría a reliquia e na repisa superior unha imaxe. Os fondos decorados con motivos florais pintados, como a fornela central. As xambas das fornelas laterais teñen dúas repisas cada unha onde estarían pequenas figuras, hoxe baleiras. Péchase este corpo no seu parte superior por un entablamento que modulado en tres partes correspondentes ás partes inferiores cada cunha repisa (baleiras). A repisa central péchase con elementos vexetais que sosteñen senllos anxinhos espidos. Na parte superior do entablamento, en liña vertical coas columnas, hai catro torsos de santos e que albergarían nos orificios das súas bases algún tipo de reliquia.

- Ático, que se adapta ao espazo construíndo un cuarto de bóveda a base de oito gallones decorados con froitos: uvas, peras/marmelos e granadas que se unen na parte superior cun gran florón. Se apoia sobre un friso que no seu parte central alberga unha peana, sen imaxe, orlada por elementos vexetais sostidos por tres anxos.
- Peche da capela con reixas de forxa. **Varios, retablo: tipolog pág 192**
 “Nesa condición de armario desempeñan un papel fundamental as portas que separan os límites existentes dentro dun retablo-relicario, son á vez elementos protectores e elementos que permiten o acceso ou a contemplación dun ámbito totalmente diferente. Isto xustificaría que, en moitos retablos galegos a bóveda convértase en bóveda celeste-San Paio de Antealtares, Colexio de Monforte de Lemos, San Esteban de Ribas de Sil.”

O P. Esteban en relación á *Capela das reliquias* di: **esteban pág 112** :

“...nela gardábanse multitude de reliquias que o Cardeal trouxera nas súas frecuentes viaxes a Roma. ...Desapareceron durante o tres invasións que sufriu Monforte polas tropas napoleónicas, salvándose unicamente o *Lignum crucis* (cruz pectoral do Cardeal con dous trocitos da Beira Cruz) e unha espiña da coroa do Redentor, que están en senllos relicarios de prata repujada...”

-Funcionalidade: retablo-relicario para situar as reliquias de don Rodrigo de Castro, dentro dunha mentalidade contrarreformista que promove o seu culto, fronte ás posturas protestantes contrarias ao mesmo. As capelas contendo os retablos-relicarios tiñan que estar próximos ao altar maior, ou como capela independente, como sucede neste caso. Este tipo de capelas teñen a mesma importancia que o altar maior: centros da liturxia, con función santificadora do espazo no que se conciben, cun valor teatral/esceográfico, e estreitamente vinculado aos espazos funerarios para os que se concibe.

c.-Estado de conservación:

-Regular/malo: O teitume atópase en mal estado con madeiras combadas, aínda que recentemente pintadas de branco. Amarelamento del vernices. Faltas de policromía puntuais.

d.-Valoración cultural:

Desde cada Colexio dos Xesuítas fortaleceuse o culto á Virxe María, os sacramentos, os santos e as reliquias, aos que Lutero e os reformadores negaban. As xesuítas fomentaron o seu culto facendo das capelas-relicario verdadeiros conxunto artísticos e centros devocionais. Gorneciáanse de tal maneira, que non eran só obxectos de gran valor espiritual senón tamén material. Así Francisco de Borja (1510-1572) III Xeral da Compañía de Jesús, contemporáneo de don Rodrigo de Castro, do que ademais se garda un cadro retratístico na capela da Adoración dos Reis da igrexa, foi un fervente defensor do culto ás reliquias e os seus ornatos, pola súa conexión cos fieis.

Un total de 23 relicarios dos 72 existentes enumerados no testamento do Cardeal (**Cartapacio 2º nº 22, pai Esteban**) gardábanse na Capela das Reliquias e a maior parte consistían en imaxes de santos e figuras diversas, cunha aqiedade na que se gardaba a reliquia. As desaparicións producíronse basicamente na Guerra de a Independencia. Salváronse as reliquias máis veneradas: o pectoral do Cardeal, formado por dous anacos do *Lignum Crucis* engastados en cruz de ouro, con varias pedras preciosas e unha *espina da coroa do redentor*, gardadas ambas as en senllos relicarios de prata repuxada. Estas dúas reliquias se consideran de inapreciable valor, xa que han sido sempre obxecto de gran veneración en Monforte e aldeas. Como nos indica **cot t2 pág 191**

“Para manter e fomentar o seu culto organizaran as xesuítas unha congregación popular con nome da *Beira Cruz*...pero o extrañamiento da Compañía veu traer o abandono destas devocións, oficialmente

suprimidas en 1769.

Desexando restauralas, varios entusiastas monfortinos reorganizaron en 1862 a confraría esquecida..”

Até 1968 celebrábase en Monforte a festa das Sacras Reliquias, o luns de Pentecostés, onde se sacaban en procesión, bendicindo os campos. Actualmente séguese celebrando a novena e festa relixiosa das Sacras Reliquias, como actos de devoción, non oficiais, perdurando a Confraría das Sacras Reliquias, cuxo orixe como vimos remóntase ao tempo das xesuítas.

En internet lavozdeg Galicia 2001/05/09 di: [as festas das reliquias volven celebrarse en Monforte por primeira vez en máis de medio século.](#)

-Patrimonio específico: patrimonio artístico

-Integridade: Desapareceron as reliquias descritas no testamento de don Rodrigo, quedando unicamente dous.

-Comparación con outros bens próximos ou do seu contexto cultural: A primeira vez que se emprega a columna salomónica e nun contexto funerario foi en Santiago de Compostela na Capela das Reliquias de mans de Bernardo Cabrera entre 1625-1630, onde se atopa traballando, baixo a súa dirección, Gregorio Español [vila jato escul manieris pág 108](#)

Outro exemplo de retablo-relicario en San Esteban de Ribas de Sil [Varios, retablo: tipolog pág 192](#)

“...onde se atopa traballando cara a 1640 o fillo de Francisco de Moure, quen, xunto con Pedro Pérez, contrataran co abade Pedro do Val a obra do relicario que se debía situar na sancristía nova.”

Usos

a.-Actual: Devocional

b.-Orixinal: Funerario/litúrxico/devocional

Referencias bibliográficas

-Cotarelo Valledor, A. “O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.

- Diéguez Rodríguez, A. “O retablo durante os séculos XVII e XVIII no arquiprestazgo de Monforte de Lemos (Lugo), Deputación Provincial de Lugo, 2003.

-Martínez González, E. “Colexio de Nª Sª da Antiga (Monforte de Lemos)”, Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

- Varios “O retablo. Tipoloxía, iconografía e restauración”, Actas do IX simposio Hispano-Portugués de historia da arte, Xunta de Galicia, Ourense, 1999.

- Vila Jato D. “Escultura manierista”, Arte Galega Sánchez Cantón, Santiago de Compostela, 1983.

b BENS SITUADOS NO MUSEO

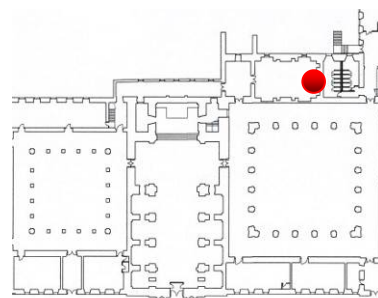
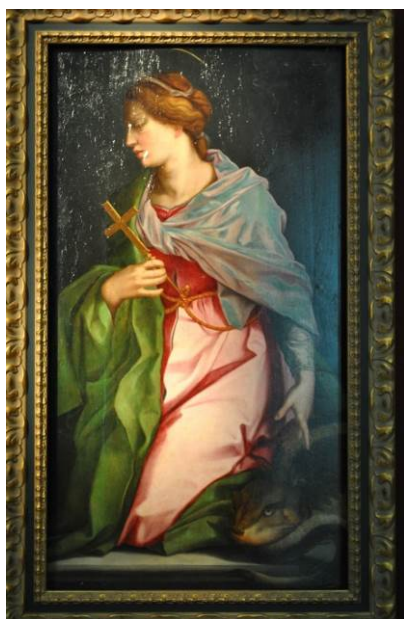

OBRAS PICTÓRICAS

13

Santa Marta

Localización

Parte inferior dereita da parede que queda de fronte á entrada.

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Agrupada con d vos cadros de Andrea do Sarto: Santa Catarina e Santa Inés.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: 1524.
- Estilo: manierista.
- Autor: Andrea do Sarto (1486-1530).
- Comitente: Don Rodrigo de Castro

b.-Descrición formal:

- Materiais: madeira e óleo
- Técnica pintura de óleo sobre táboa
- Recursos estilísticos e ornamentais: Representa a Santa Marta axeonllada levando na súa man esquerda unha cruz. Con túnica cinguida con corda e cun manto. Coa súa man esquerda está a sinalar á cabeza do animal que se atopa no chan, unha especie de dragón ou animal monstruoso, atributo de Santa Marta empregado a partir do século XV. O corpo da Virxe divídese en dúas manchas de cor, unha verde da parte dereita correspondente ao manto e outra vermella/rosa/rosa con toques de azul da parte esquerda do seu corpo correspondente ao vestido e manto. A escena desenvólvese nun fondo indeterminado. O cadro vai enmarcado nun marco similar ao resto dos outros catro cadros de Andrea do Sarto, composto por dous molduras douradas e un filete intermedio negro. En 1943 Javier Sánchez Cantón os redescubre na igrexa da Compañía, sendo enviado ao Museo do Prado para a súa análise e restauración: [sanchez canton pag 1](#)

“...en xullo de 1943, ao pasar por Monforte visitei con algún detemento a igrexa do monumental Colexio, e houben de reparar na capela do Cristo e no muro, lado do Evanxeo, do cruceiro en dúas táboas grosas, colgadas altas e empolvadas. Adivinábase, a pesar destas circunstancias, que eran pinturas nada vulgares; e ao ser táboas, seguramente italianas e do século XVI, hacíalas dignas de estudo.

No outono falei delas ao Duque de Alba, patrón do Colexio, quen se brindou a ordenar e custear o seu traslado a Madrid, para que no Prado fosen consolidadas e expostas temporalmente.

O restaurador do Museo, D. Manuel de Arpe, enviado recollelas, engadiu á exposición, certeramente, unha terceira táboa, sen dúbida de igual estilo, colgada na Capela de San José.

Pescudas de marzo de 1947 consenten completar a serie deslumbradora con outras dúas pinturas, que se reproducen por fotografías feitas en Monforte, previas a todo manexo.

Xa en Madrid o tres primeiras, contristaba o mal estado de conservación; abertas, sucias e, o máis grave, restauradas groseramente; mellor devandito, repintadas.

...Polos mesmos días publicábase o segundo tomo da obra de don Armando Cotarelo Valledor....E na páxina 333 lin a cláusula do seu testamento...en que menciona o tres táboas...A cláusula di así:

...mando póñase enla dha Capela onde deixo mandado póñanse as reliquias arriba declaradas, e a los lados deellas póñanse zinco lmaxes que io teño gornecidas de nogueira en partes douradas todas de vn tamaño que vna é de san Pedro e a outra de san Juan Baptista, e a outra de santa lgnés e a outra de santa Catarina, e a outra de sancta Marta...”

e segue Cantón máis adiante en relación á restauración efectuada:

“...Cando se publicou o libro que dá estas noticias [refírese ao libro de Cotarelo], o tres táboas primeiras estaban xa restauradas no Prado.

-Funcionalidade: artístico/devocional.

c.-Estado de conservación:

-Malo: aínda que unha primeira instancia parece estar en perfecto estado de conservación, vemos que a policromía nalgúns zonas se está levantando formando importantes bochas, por exemplo no rostro da Virxe. O cadro realizou saídas puntuais a exposicións, a última no 2010. **notas prensa**

d.-Valoración cultural:

-Patrimonios específicos: patrimonio artístico

-Autenticidade: sobre a autenticidade das pezas de Andrea do Sarto exposta por Cantón.

“Refírese Vasari na vida do gran pintor como ao tornar de Prato a Florencia (1524-5) foille “encargado un retablo para Pisa, dividido en cinco cadros, que despois se colocou na “Madonna dei Sant’ Agnese”, na muralla daquela cidade, entre a cidadela e a catedral. Facendo, pois, en cada cadro unha figura, fixo San Juan Bautista e San Pedro, que teñen en emdio a aquela Virxe co Neno que fai milagres. Nos outros están: Santa Catarina mártir, Santa Inés e Santa Margarita; figuras, cada unha de seu, que marabillan pola súa beleza a quen as mira, e son tidas polas mulleres máis graciosas e belas que o artista nunca pintou”. A coincidencia do cinco advocacións, e en particular o tres Santas, en serie pouco frecuente, non consentía dudar.

Aclararei, ao paso, que si o testamento menciona a Santa Marta e Vasari a Santa Margarita, débese a confusión explicable...”

No estudo de Cantón sobre o cinco táboas, alude a que case son case coincidentes coas que Vasari di que foron feitas por Andrea do Sarto para Pisa.

-Comparación con outros bens próximos ou do seu contexto cultural

Xunto con este cadro na sala hai un total de cinco cadros de Andrea do Sarto.

Usos

a.-Actual: Forma parte de as obras do Museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.

b.-Orixinal: Pertencente á colección de cadros do cardeal. A doazón dos bens do cardeal ao Colexio entre as que se atopaban o cinco táboas de Andrea do Sarto, pasaron a formar parte das obras pictóricas da igrexa.

Referencias bibliográficas

-Cotarelo Valledor, A. “O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, Madrid, 1946.

-Martínez González, E. “Colexio de Nª Sª da Antiga (Monforte de Lemos)”, Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

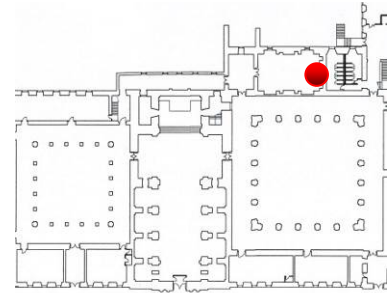
- Paoletti J. T e Radke G. M. “A arte na Italia do Renacemento, Ed. Akal, Madrid, 2002.

-Sánchez Cantón F. J. “Cinco cadros de Andrea do Sarto no Colexio do Cardeal. Arquivo Español da arte tomo 20 nº 77, 1947, páx. 20-25.

-Varios, “Andrea do Sarto: The Renaissance workshop in action”, Ed. The J. Paul Getty Museum, Los Ángeles, 2015.

14

Santa Inés

Localización

Parte superior da parede que queda de fronte á entrada ao museo.

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Agrupada con d vos cadros de Andrea do Sarto: Santa Catarina e Santa Marta.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: 1524.
- Estilo: manierista.
- Autor: Andrea do Sarto (1486-1530).
- Comitente: Don Rodrigo de Castro.

b.-Descrición formal:

- Materiais: madeira e óleo
- Técnica: pintura de óleo sobre táboa
- Recursos estilísticos e ornamentais: Esta mártir represéntase sentada nunha roca mirando cara á súa dereita cara ao alto, vai vestida con túnica longa de tons malvas pola que asoman os seus pés descalzos e manto laranxa sobre os seus ombros. Os atributos que acompañan á santa son o cordeiro xunto a ela á súa man esquerda que mira directamente ao espectador e, a palma do martirio na súa man dereita. Detrás dela ábrese unha especie de xanela cunha cidade amurallada ao fondo. O cadro vai enmarcado nun marco similar ao resto dos outros catro cadros de Andrea do Sarto, composto por dous molduras douradas e un filete intermedio negro.
- Funcionalidade: artístico/devocional.

c.-Estado de conservación:

- Regular/malo: Aínda que nunha primeira instancia parece estar en perfecto estado de conservación, vemos que a policromía nalgunhas zonas está a levantarse formando importantes bochas na parte inferior onde a santa atópase sentada. O cadro realizou saídas puntuais a exposicións, a última no 2010. [notas prensa](#)

En 1943 Javier Sánchez Cantón os redescubre na igrexa da Compañía, sendo enviado ao Museo do Prado para a súa análise e restauración [sanchez canton pag 1](#)

“...en xullo de 1943, ao pasar por Monforte visitei con algún detemento a igrexa do monumental Colexio, e houben de reparar na capela do Cristo e no muro, lado do Evanxeo, do cruceiro en dúas táboas grosas, colgadas altas e empolvadas. Adivinábase, a pesar destas circunstancias, que eran pinturas nada vulgares; e ao ser táboas, seguramente italianas e do século XVI, hacíalas dignas de estudo.

No outono falei delas ao Duque de Alba, patrón do Colexio, quen se brindou a ordenar e custear o seu traslado a Madrid, para que no Prado fosen consolidadas e expostas temporalmente.

O restaurador do Museo, D. Manuel de Arpe, enviado recollelas, engadiu á exposición, certeramente, unha terceira táboa, sen dúbida de igual estilo, colgada na Capela de San José.

Pescudas de marzo de 1947 consenten completar a serie deslumbradora con outras dúas pinturas, que se reproducen por fotografías feitas en Monforte, previas a todo manexo.

Xa en Madrid o tres primeiras, contristaba o mal estado de conservación; abertas, sucias e, o máis grave, restauradas groseramente; mellor devandito, repintadas.

...Polos mesmos días publicábase o segundo tomo da obra de don Armando Cotarelo Valledor....E na páxina 333 lin a cláusula do seu testamento...en que menciona o tres táboas...A cláusula di así:

...mando pónhase enla dha Capela onde deixo mandado pónhase as reliquias declaradas, e a los lados deellas pónhase zinco lmaxes que io teño gornecidas de nogueira en partes douradas todas de vn tamaño que vna é de san Pedro e a outra de san Juan Baptista, e a outra de santa Ignes e a outra de santa Catarina, e a outra de sancta Marta...

...Cando se publicou o libro que dá estas noticias [refírese ao libro de Cotarelo], o tres táboas primeiras estaban xa restauradas no Prado”.

d.-Valoración cultural:

-Patrimonios específicos: patrimonio artístico

-Autenticidade

Sobre a autenticidade das pezas de Andrea do Sarto exposta por Cantón.

“Refire Vasari na vida do gran pintor como ao tornar de Prato a Florencia (1524-5) foille “encargado un retablo para Pisa, dividido en cinco cadros, que despois se colocou na “Madonna dei Sant’ Agnese”, na muralla daquela cidade, entre a cidadela e a catedral. Facendo, pois, en cada cadro unha figura, fixo San Juan Bautista e San Pedro, que teñen en emdio a aquela Virxe co Neno que fai milagres. Nos outros están: Santa Catarina mártir, Santa Inés e Santa Margarita; figuras, cada unha de seu, que marabillan pola súa beleza a quen as mira, e son tidas polas mulleres máis graciosas e belas que o artista nunca pintou”. A coincidencia do cinco advocacións, e en particular o tres Santas, en serie pouco frecuente, non consentía dubidar.

Aclararei, ao paso, que si o testamento menciona a Santa Marta e Vasari a Santa Margarita, débese a confusión explicable...”

-Comparación con outros bens próximos ou do seu contexto cultural: xunto con esta táboa, na sala hai un total de cinco obras pictóricas de Andrea do Sarto.

Usos

a.-Actual: Forma parche de as obras do Museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.

b.-Orixinal: Formaba parte da colección privada do cardeal. A doazón dos bens do cardeal ao Colexio, entre as que se encontraban as cinco táboas de Andrea do Sarto, pasaron a formar parte das obras situadas na igrexa.

Referencias bibliográficas

-Cotarelo Valledor, A. “O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.

-Martínez González, E. “Colexio de Nª Sª da Antiga (Monforte de Lemos)”, Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

-Paoletti J. T e Radke G. M. “A arte na Italia do Renacemento, Ed. Akal, Madrid, 2.002.

-Sanchez Cantón F.J. “Cinco cadros de Andrea do Sarto no Colexio do Cardeal. Archivo Español da arte tomo 20 nº 77, 1947 , páx. 20-25.

-Varios, “Andrea do Sarto: The Renaissance workshop in action”, Ed. The J. Paul Getty Museum, Los Ángeles, 2015.

Referencias xornalísticas

O Progreso: Obra do Greco en Monforte pasará varios meses en Lugo, 3 de setembro de 2.000

O Progreso: Expostas no Museo as obras do Greco e Do Sarto, 5 de setembro de 2.000

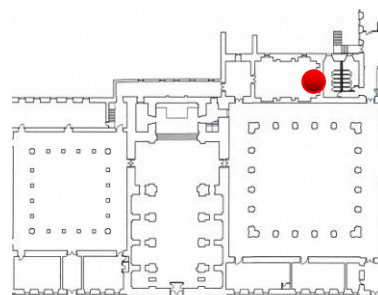
La Voz de Galicia: A obra do Greco visita Lugo, 5 de setembro de 2.000

La Voz de Galicia: As obras do Greco e Andrea do Sarto volveron á pinacoteca de Monforte, 17 de setembro de 2.000

15

Santa Catarina de Alexandría

Localización

Parte inferior esquerda da parede que queda de fronte á entrada ao Museo.

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Agrupada con dous cadros de Andrea do Sarto: Santa Inés e Santa Marta

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: 1524.
- Estilo: manierista.
- Autor: Andrea do Sarto (1486-1530).
- Comitente: Don Rodrigo de Castro.

b.-Descrición formal:

- Materiais: madeira e policromía.
- Técnica: pintura de óleo sobre táboa.
- Recursos estilísticos e ornamentais: A santa atópase sentada apoiando o seu brazo dereito sobre unha roda dentada, instrumento de tortura, e leva na súa man dereita unha pequena palma, símbolo de martirio. Atópase vestida cunha túnica longa vermella pola que asoman os seus pés, e vai cuberta por un manto rosa. Atópase nun fondo ambiguo coa mirada perdida cara abaixo. O cadro vai enmarcado nun marco similar ao resto dos outros catro cadros de Andrea do Sarto, composto por dous molduras douradas e un filete intermedio negro.
- Funcionalidade: artístico/devocional.

c.-Estado de conservación:

- Regular: aínda que nunha primeira instancia parece estar en perfecto estado de conservación, vemos que a policromía atópase lixeiramente gretada no fondo que queda detrás da cabeza de santa. O cadro realizou saídas puntuais a exposicións, a última no 2010. [notas prensa](#) En 1943 Javier Sánchez Cantón os redescubre na igrexa da Compañía, sendo enviado ao Museo do Prado para a súa análise e restauración [sanchez canton pag 1](#)
- “...en xullo de 1943, ao pasar por Monforte visitei con algún detemento a igrexa do monumental Colexio, e houben de reparar na capela do Cristo e no muro, lado do Evanxeo, do cruceiro en dúas táboas grosas, colgadas altas e empolvadas. Adivinábase, a pesar destas circunstancias, que eran pinturas nada vulgares; e ao ser táboas, seguramente italianas e do século XVI, hacíasas dignas de estudo. No outono falei delas ao Duque de Alba, patrón do Colexio, quen se brindou a ordenar e custear o seu traslado a Madrid, para que no Prado fosen consolidadas e expostas temporalmente. O restaurador do Museo, D. Manuel de Arpe, enviado recollelas, engadiu á exposición, certeramente, unha terceira táboa, sen dúbida de igual estilo, colgada na Capela de San José. Pescudas de marzo de 1947 consenten completar a serie deslumbradora con outras dúas pinturas, que se reproducen por fotografías feitas en Monforte, previas a todo manexo. Xa en Madrid o tres primeiras, contristaba o mal estado de conservación; abertas, sucias e, o máis grave,

restauradas groseramente; mellor devandito, repintadas.

...Polos mesmos días publicábase o segundo tomo da obra de don Armando Cotarelo Valledor...E na páxina 333 lin a cláusula do seu testamento...en que menciona o tres táboas...A cláusula di así:
...mando póñase en la dha Capela onde deixo mandado póñanse as reliquias arriba declaradas, e a los lados deellas póñanse zinco lmaxes que io teño gornecidas de nogueira en partes douradas todas de vn tamaño que vna é de san Pedro e a outra de san Juan Baptista, e a outra de santa Iignes e a outra de santa Catarina, e a outra de sancta Marta...

...Cando se publicou o libro que dá estas noticias [refírese ao libro de Cotarelo], o tres táboas primeiras estaban xa restauradas no Prado..”.

d.-Valoración cultural:

-Patrimonios específicos: patrimonio artístico

-Autenticidade: obre a autenticidade das pezas de Andrea do Sarto exposta por Cantón.

“Refire Vasari na vida do gran pintor como ao tornar de Prato a Florencia (1524-5) foille “encargado un retablo para Pisa, dividido en cinco cadros, que despois se colocou na “Madonna dei Sant’Agnese”, na muralla daquela cidade, entre a cidadela e a catedral. Facendo, pois, en cada cadro unha figura, fixo San Juan Bautista e San Pedro, que teñen en emdio a aquela Virxe co Neno que fai milagres. Nos outros están: Santa Catarina mártir, Santa Inés e Santa Margarita; figuras, cada unha de seu, que marabillan pola súa beleza a quen as mira, e son tidas polas mulleres máis graciosas e belas que o artista nunca pintou”. A coincidencia do cinco advocacións, e en particular o tres Santas, en serie pouco frecuente, non consentía dudar.

Aclararei, ao paso, que si o testamento menciona a Santa Marta e Vasari a Santa Margarita, débese a confusión explicable...”

Usos

a.-Actual: Forma parche de as obras do Museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.

b.-Orixinal: Formou parte dos fondos artísticos do cardeal. A doazón dos bens do cardeal ao Colexio, entre que as que se atopaban o cinco táboas de Andrea do Sarto, pasaron a formar parte das obras pictóricas da igrexa.

Referencias bibliográficas

-Cotarelo Valledor, A. “O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.

-Martínez González, E. “Colexio de N^a S^a da Antiga (Monforte de Lemos)”, Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

- Paoletti J. T e Radke G. M. “A arte na Italia do Renacemento, Ed. Akal, Madrid, 2.002.

-Sanchez Cantón F.J. “Cinco cadros de Andrea do Sarto no Colexio do Cardeal. Arquivo Español da arte tomo 20 nº 77, 1947 , páx. 20-25.

-Varios, “Andrea do Sarto: The Renaissance workshop in action”, Ed. The J. Paul Getty Museum, Los Ángeles, 2015.

Referencias xornalísticas

O Progreso: Obra do Greco en Monforte pasará varios meses en Lugo, 3 de setembro de 2.000.

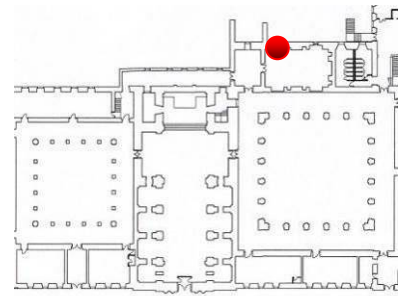
O Progreso: Expostas no Museo as obras do Greco e Do Sarto, 5 de setembro de 2.000

La Voz de Galicia: A obra do Greco visita Lugo, 5 de setembro de 2.000.

La Voz de Galicia: As obras do Greco e Andrea do Sarto volveron á pinacoteca de Monforte, 17 de setembro de 2.000.

16

San Pedro

Localización

Parede esquerda entrando no museo.

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Forma parte do grupo de cinco cadros de Andrea do Sarto do museo do Colexio.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: 1524.
- Estilo: manierista.
- Autor: Andrea do Sarto (1486-1530).
- Comitente: Don Rodrigo de Castro.

b.-Descrición formal:

- Materiais: madeira e policromía
- Técnica: óleo sobre táboa
- Recursos estilísticos e ornamentais: Representábase a San Pedro en xenuflexión portando na súa man esquerda un libro, e coa man dereita unha chave. Representábase barbado con pelo cano, coa vestimenta azul e o manto en amarelo/laranxa. Fondo indeterminado da escena. O cadro vai enmarcado nun marco similar ao resto dos outros catro cadros de Andrea do Sarto, composto por dous molduras douradas e un filete intermedio negro.
- Funcionalidade: Artístico/devocional.

c.-Estado de conservación:

- Regular/malo: aínda que nunha primeira instancia parece estar en perfecto estado de conservación, vemos que presenta algunhas bochas localizadas na zona da cintura do Santo. O cadro realizou saídas puntuais a exposicións, a última no 2010. [notas prensa](#). No 1943 Javier Sánchez Cantón os redescubre na igrexa da Compañía, sendo enviado ao Museo do Prado para a súa análise e restauración [sanchez canton pag 1](#)

“...en xullo de 1943, ao pasar por Monforte visitei con algún detemento a igrexa do monumental Colexio, e houben de reparar na capela do Cristo e no muro, lado do Evanxeo, do cruceiro en dúas táboas grosas, colgadas altas e empolvadas. Adivinábase, a pesar destas circunstancias, que eran pinturas nada vulgares; e ao ser táboas, seguramente italianas e do século XVI, hacías dignas de estudo.

No outono falei delas ao Duque de Alba, patrón do Colexio, quen se brindou a ordenar e custear o seu traslado a Madrid, para que no Prado fosen consolidadas e expostas temporalmente.

O restaurador do Museo, D. Manuel de Arpe, enviado recollelas, engadiu á exposición, certeramente, unha terceira táboa, sen dúbida de igual estilo, colgada na Capela de San José.

Pescudas de marzo de 1947 consenten completar a serie deslumbradora con outras dúas pinturas, que se reproducen por fotografías feitas en Monforte, previas a todo manexo.

Xa en Madrid o tres primeiras, contristaba o mal estado de conservación; abertas, sucias e, o máis grave, restauradas groseramente; mellor devandito, repintadas.

...Polos mesmos días publicábase o segundo tomo da obra de don Armando Cotarelo Valledor....E na páxina 333 lin a cláusula do seu testamento...en que menciona o tres táboas...A cláusula di así:
 ...mando póñase en la dha Capela onde deixo mandado póñanse as reliquias arriba declaradas, e a los lados deellas póñanse zinco Imaxes que io teño gornecidas de nogueira en partes douradas todas de vn tamaño que vna é de san Pedro e a outra de san Juan Baptista, e a outra de santa Ighnes e a outra de santa Catarina, e a outra de sancta Marta...”

d.-Valoración cultural:

-Patrimonios específicos: patrimonio artístico

-Autenticidade: sobre a autenticidade das pezas de Andrea do Sarto exposta por Cantón.

“Refire Vasari na vida do gran pintor como ao tornar de Prato a Florencia (1524-5) foille “encargado un retablo para Pisa, dividido en cinco cadros, que despois se colocou na “Madonna dei Sant’ Agnese”, na muralla daquela cidade, entre a cidadela e a catedral. Facendo, pois, en cada cadro unha figura, fixo San Juan Bautista e San Pedro, que teñen en emdio a aquela Virxe co Neno que fai milagres. Nos outros están: Santa Catarina mártir, Santa Inés e Santa Margarita; figuras, cada unha de seu, que marabillan pola súa beleza a quen as mira, e son tidas polas mulleres máis graciosas e belas que o artista nunca pintou”. A coincidencia do cinco advocacións, e en particular o tres Santas, en serie pouco frecuente, non consentía dudar.

Aclararei, ao paso, que si o testamento menciona a Santa Marta e Vasari a Santa Margarita, débese a confusión explicable...”

Usos

a.-Actual: Forma parte de as obras do Museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.

b.-Orixinal: Formaba parte da colección privada do cardeal. A doazón dos bens do cardeal ao Colexio, entre as que se atopaban o cinco táboas de Andrea do Sarto, pasaron a formar parte das obras expostas na igrexa.

Referencias bibliográficas

-Cotarelo Valledor, A. “O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.

-Martínez González, E. “Colexio de N^a S^a da Antiga (Monforte de Lemos)”, Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

- Paoletti J. T e Radke G. M. “A arte na Italia do Renacemento, Ed. Akal, Madrid, 2002

-Sanchez Cantón F.J. “Cinco cadros de Andrea do Sarto no Colexio do Cardeal. Arquivo Español da arte tomo 20 nº 77, 1947, páx. 20-25.

-Varios, “Andrea do Sarto: The Renaissance workshop in action”, Ed. The J. Paul Getty Museum, Los Ángeles, 2015.

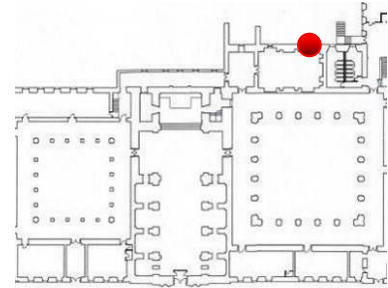
Referencias xornalísticas

O Progreso: Obra do Greco en Monforte pasará varios meses en Lugo, 3 de setembro de 2.000

O Progreso: Expostas no Museo as obras do Greco e Do Sarto, 5 de setembro de 2.000

La Voz de Galicia: A obra do Greco visita Lugo, 5 de setembro de 2.000

La Voz de Galicia: As obras do Greco e Andrea do Sarto volveron á pinacoteca de Monforte, 17 de setembro de 2.000

Localización

Muro esquerdo de entrada al Museo.

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Forma parte do grupo de cinco cadros de Andrea do Sarto do museo do Colexio.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: 1524.
- Estilo: manierista.
- Autor: Andrea do Sarto (1486-1530).
- Comitente: Don Rodrigo de Castro.

b.-Descrición formal:

- Materiais: táboa e policromía
- Técnica: óleo sobre táboa
- Recursos estilísticos e ornamentais

Representa a San Juan Bautista axeonllado, mirándonos fixamente sinalando co índice da súa man dereita cara arriba. Vestido coa pel do camelo cinguida na cintura e portando na súa man esquerda unha longa e estreita cruz, atópase nun ambiente indeterminado. O cadro vai enmarcado nun marco similar ao resto dos outros catro cadros de Andrea do Sarto, composto por dous molduras douradas e un filete intermedio negro.

- Funcionalidade: artístico/devocional.

c.-Estado de conservación:

-Regular/malo: aínda que nunha primeira instancia parece estar en perfecto estado de conservación, vemos que presenta algunhas bochas localizadas na zona da cintura do santo. En 1984 cámbiase a porta de entrada ao Museo que pechaba esta cámara por atoparse bastante deteriorada, por outra blindada. En 1985 a través da Xunta de Galicia: cámbiase a iluminación, cámbianse as vitrinas. Para garantir a seguridade hai un sistema de alarma. Hai dous deshumidificadores na sala e un termómetro na parede da esquerda.

O cadro realizou saídas puntuais a exposicións, a última no 2010. [notas prensa](#)

En 1943 Javier Sánchez Cantón os redescubre na igrexa da Compañía, sendo enviado ao Museo do Prado para a súa análise e restauración [sanchez canton pag 1](#)

“...en xullo de 1943, ao pasar por Monforte visitei con algún detemento a igrexa do monumental Colexio, e houben de reparar na capela do Cristo e no muro, lado do Evanxeo, do cruceiro en dúas táboas grosas, colgadas altas e empolvadas. Adivinábase, a pesar destas circunstancias, que eran pinturas nada vulgares; e ao ser táboas, seguramente italianas e do século XVI, hacíalas dignas de estudo.

No outono falei delas ao Duque de Alba, patrón do Colexio, quen se brindou a ordenar e custear o seu traslado a Madrid, para que no Prado fosen consolidadas e expostas temporalmente.

O restaurador do Museo, D. Manuel de Arpe, enviado recollelas, engadiu á exposición, certeramente, unha terceira táboa, sen dúbida de igual estilo, colgada na Capela de San José.
 Pescudas de marzo de 1947 consenten completar a serie deslumbradora con outras dúas pinturas, que se reproducen por fotografías feitas en Monforte, previas a todo manexo.
 Xa en Madrid o tres primeiras, contristaba o mal estado de conservación; abertas, sucias e, o máis grave, restauradas groseramente; mellor devandito, repintadas.
 ...Polos mesmos días publicábase o segundo tomo da obra de don Armando Cotarelo Valledor....E na páxina 333 lin a cláusula do seu testamento...en que menciona o tres táboas...A cláusula di así:
 ...mando póñase enla dha Capela onde deixo mandado póñanse as reliquias arriba declaradas, e a los lados deellas póñanse zinco lmaxes que io teño gornecidas de nogueira en partes douradas todas de vn tamaño que vna é de san Pedro e a outra de san Juan Baptista, e a outra de santa Igenes e a outra de santa Catarina, e a outra de sancta Marta...”

d.-Valoración cultural:

-Patrimonios específicos: patrimonio artístico

-Autenticidade: sobre a autenticidade das pezas de Andrea do Sarto exposta por Cantón.

“Refire Vasari na vida do gran pintor como ao tornar de Prato a Florencia (1524-5) foille “encargado un retablo para Pisa, dividido en cinco cadros, que despois se colocou na “Madonna dei Sant’ Agnese”, na muralla daquela cidade, entre a cidadela e a catedral. Facendo, pois, en cada cadro unha figura, fixo San Juan Bautista e San Pedro, que teñen en emdio a aquela Virxe co Neno que fai milagres. Nos outros están: Santa Catarina mártir, Santa Inés e Santa Margarita; figuras, cada unha de seu, que marabillan pola súa beleza a quen as mira, e son tidas polas mulleres máis graciosas e belas que o artista nunca pintou”. A coincidencia do cinco advocacións, e en particular o tres Santas, en serie pouco frecuente, non consentía dudar.

Aclararei, ao paso, que si o testamento menciona a Santa Marta e Vasari a Santa Margarita, débese a confusión explicable...”

Usos

a.-Actual: atópase formando parte da colección (antiga sancristía) do museo do Colexio desde 1943.

b.-Orixinal: pertenceu a la colección privada do cardeal. A doazón dos bens do cardeal ao Colexio, entre as que se atopaban o cinco cadros de Andrea do Sarto, pasaron a formar parte das obras expostas na igrexa.

Referencias bibliográficas

-Cotarelo Valledor, A. “O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.

-Martínez González, E. “Colexio de Nª Sª da Antiga (Monforte de Lemos)”, Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

- Paoletti J. T e Radke G. M. “A arte na Italia do Renacemento, Ed. Akal, Madrid, 2002

-Sanchez Cantón F.J. “Cinco cadros de Andrea do Sarto no Colexio do Cardeal. Arquivo Español da arte tomo 20 nº 77, 1947 , pág. 20-25

-Varios, “Andrea do Sarto: The Renaissance workshop in action”, Ed. The J. Paul Getty Museum, Los Ángeles, 2015.

Referencias xornalísticas

O Progreso: Obra do Greco en Monforte pasará varios meses en Lugo, 3 de setembro de 2.000

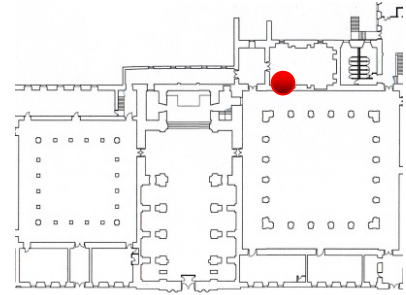
O Progreso: Expostas no Museo as obras do Greco e Do Sarto, 5 de setembro de 2.000

La Voz de Galicia: A obra do Greco visita Lugo, 5 de setembro de 2.000

La Voz de Galicia: As obras do Greco e Andrea do Sarto volveron á pinacoteca de Monforte, 17 de setembro de 2.000

18

Aparición da Virxe co Neno a San Lorenzo

Localización

Pareda dereita do Museo.

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Forma parella con outro cadro do Greco, *San Francisco de Agarrades e o irmán León*.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: 1578-1580.
- Estilo: manierista (período toledano).
- Autor: Dominikos Teotokopoulos, O Greco (1541-1614).
- Comitente: Don Rodrigo de Castro.

b.-Descrición formal:

- Materiais: lenzo e policromía.
- Técnica: pintura de óleo sobre lenzo.
- Medidas: 1,19 m. alto x 1,02 m. ancho.
- Recursos estilísticos e ornamentais: Neste cadro San Lorenzo se representa de forma única, xa que noutros cadros adóitao representar no momento do martirio. San Francisco atópase representado novo e imberbe, vestido con roupaxe eclesial amplo moi detallista cos bordados, que dirixe a mirada cara ás nubes onde aparece a Virxe co Neno no seu colo. Sou man esquerda tena tendida coa palma da súa man cara arriba, e coa dereita sostén polo mango a grella do seu martirio. O marco que rodea o cadro leva un texto que di:
S.LORENZO.PINTURA DE DOMINICO GRECO RESTAURADA NO MUSEO DO PRADO ANO DE MCMXXV A EXPENSAS DO DUQUE DE ALBA CONDE DE LEMOS PATRÓN DO COLEXIO DE MONFORTE EN GALICIA.
- Funcionalidade: artístico/devocional.

c.-Estado de conservación:

- Bo: obra restaurada en 1925 sinalado no texto do marco e segundo notacións do catálogo de Frati

d.-Valoración cultural:

- Intereses: seu estilo evoca a Tiziano e Miguel Anxo anticipando o tenebrismo. É un dos poucos cadros que realizou para particulares na súa primeira estancia toledana, e na que utiliza solucións pódense ver posteriormente na *Visión de San Jacinto* (1608-1614). Cotarelo recolle as ideas de A. Vegue Goldoni (*O Imparcial*, 01/07/1925) sobre que o cadro podería ser rexeitado por Felipe II para El Escorial para terminar en mans do don Rodrigo. **Cot t2 pág 211** Como indica Frati, o cardeal debeu coñecer a obra do mestre desde principios da estancia do Greco en España.
- Patrimonios específicos: patrimonio artístico
- Representatividade no seu contexto e singularidade destacables:

1925. Exposto no Museo do Prado nese ano. **Cota t2 pág 210**

1933. Durante a II República (1931-1939), e en concreto o 23 de setembro de 1933, pola tensión social que se vivía naqueles tempos, o Gobernador Civil, fíxose cargo dos dous cadros do Greco, polo artigo 58 da Lei do 13 de maio de 1933, promulgaba salvagardar as obras de arte, polo que os cadros foron levados ao Museo de Lugo, até o ano 1943, até que foron devoltos ao Colexio.

Usos

a.-Actual: Forma parte da colección do museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.

b.-Orixinal: Pertenceu á colección privada do cardeal. Desde 1600 o lenzo consérvase no Colexio doado o cardeal. Seguindo a Martínez-Burgos a súa amizade con don Luís de Castela fixo supor que o cadro fose un agasallo deste a don Rodrigo, e en todo caso entraba no círculo dos clientes máis cultos do pintor. Despois da morte do cardeal formou parte das imaxes iconográficas da igrexa. **Sánchez Cantón pág 21** fala do testamento do cardeal tomado de Cotarelo en relación aos dous Grecos.

“Item mando que as Imagenes que io teño vna de san Miguel grande, e outra de san Lorenzo,... e outra de san Francisco que ten unha Calabera nas mans e aos pés o seu compañeiro de poñan nos altares que se fixeren e a Igrexa e capela de dho Collexio...”

Referencias bibliográficas

-Álvarez Lopera, J. “O Greco”, Arlanza Ed. Madrid, 2005.

-Álvarez Lopera, J. “O Greco. Estudo e catálogo. Fontes bibliográficas”, Ed. Museo do Prado, 2.000.

-Cao Moure, J., Ed. “Libro de ouro de Lugo e a súa provincia”, Vigo, 1929.

-Cotarelo Valledor, A. “O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, Madrid, 1946.

-Fрати, T. “A obra pictórica do Greco”, Ed. Noguer, Barcelona, 1977.

-Martínez-Burgos, P. “O Greco”, Ed. Libsa, Madrid, 2014.

-Martínez González, E. “Colexio de N^a S^a da Antiga (Monforte de Lemos)”, Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

Referencias xornalísticas

O Progreso: Obra do Greco en Monforte pasará varios meses en Lugo, 3 de setembro de 2.000

O Progreso: Expostas no Museo as obras do Greco e Do Sarto, 5 de setembro de 2.000

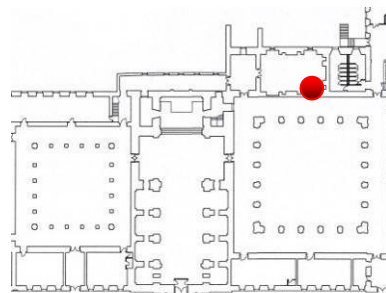
La Voz de Galicia: A obra do Greco visita Lugo, 5 de setembro de 2.000

La Voz de Galicia: As obras do Greco e Andrea do Sarto volveron á pinacoteca de Monforte, 17 de setembro de 2.000

19

San Francisco de Agarrades e o irmán León ou San Francisco e frei León meditando sobre a morte

Localización

Muro dereito do museo.

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Forma parella con outro cadro do Greco, *A aparición de San Lorenzo á Virxe*.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: 1580-1586 ou 1590-1598
- Estilo: manierista
- Autor: O Greco
- Comitente: Don Rodrigo de Castro

b.-Descrición formal:

- Materiais: lenzo e policromía
- Técnica: pintura de óleo sobre lenzo
- Medidas: 1,55 m. alto x 1 m. ancho
- Recursos estilísticos e ornamentais: Invención iconográfica do artista no que o une dous aspectos espirituais, penitencia e meditación. Vestidos cos hábitos franciscanos, San Francisco atópase axeonllado suxeitando coas dúas mans unha caveira, mentres o irmán León atópase nun nivel inferior coas mans unidas en forma de rezo mirando cara ao santo. A presenza da caveira, era recomendada en todos os libros de meditación e exercicios espirituais moi en boga nos séculos XVI e XVII. A escena representa un *memento mori* propio da espiritualidade contrarreformista.
- Funcionalidade: artístico/devocional

c.-Estado de conservación:

Bo: No catálogo de Frati de 1977, indícase que nesa data atopábase en moi mal estado de conservación. Atópase restaurado na actualidade.

d.-Valoración cultural:

- Intereses: O Greco como indica Álvarez Lopera, é o pai da arte moderno da man de Cezanne, de tal forma que ao longo de todo o século XX houbo un eclosión monográfica sobre o pintor na que destacan os libros *Greco Le secret de Tolède* de Maurice Barrès e o *Spanische Reise* de Meier-Graefe
- Patrimonios específicos: patrimonio artístico
- Autenticidade: O pai Escolapio Eduardo Renda en 1896, descubriu asínaa [cota t2 pág 211](#) Ata o anos 70 como nos indica no [seu catálogo Frati](#), este cadro debido ao seu mal estado de conservación, era difícil dilucidar si era do Greco ou do seu taller.
- Representatividade no seu contexto e singularidade destacables: Durante a II República (1931-1939), e en concreto o 23 de setembro de 1933, pola tensión social que se vivía naqueles tempos, o Gobernador Civil, fíxose cargo dos dous cadros do Greco, *San Lorenzo* e *San Francisco*, polo

artigo 58 da Lei do 13 de maio de 1933, promulgaba salvagardar as obras de arte, polo que os cadros foron levados ao Museo de Lugo, até o ano 1943, no que foron devoltos ao Colexio.

Usos

- a.-Actual: Forma parte da colección do museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.
- b.-Orixinal: Formou parte da colección privada de obras de arte do cardeal que coa doazón dos seus bens ao Colexio pasou a formar parte das imaxes iconográficas da igrexa. Cotarelo pag 334 t2 di:

“Item mando que as Imagenes que io teño vna de san Miguel grande, e outra de san Lorenzo,... e outra de san Francisco que ten unha Calabera nas mans e aos pés o seu compañeiro de poñan nos altares que se fixeren e a Igrexa e capela de dho Collexio...”

Referencias bibliográficas

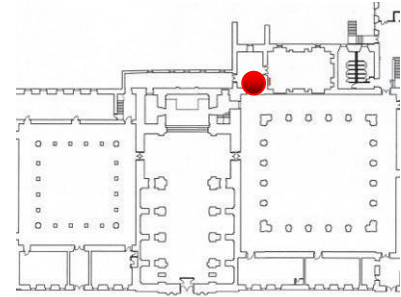
- Álvarez Lopera, J. “O Greco”, Arlanza Ed. Madrid, 2005.
- Álvarez Lopera, J. “O Greco. Estudo e catálogo. Fontes bibliográficas”, Ed. Museo do Prado, 2.000
- Cao Moure, J., Ed. “Libro de ouro de Lugo e a súa provincia”, Vigo, 1929.
- Cotarelo Valledor, A. “O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, Madrid, 1946.
- Fрати, T. “A obra pictórica do Greco”, Ed. Noguer, Barcelona, 1977.
- Martínez-Burgos, P. “O Greco”, Ed. Libsa, Madrid, 2014.
- Martínez González, E. “Colexio de Nª Sª da Antiga (Monforte de Lemos)”, Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

Referencias xornalísticas

- O Progreso: *Obra do Greco en Monforte pasará varios meses en Lugo*, 3 de setembro de 2.000
- O Progreso: *Expostas no Museo as obras do Greco e Do Sarto*, 5 de setembro de 2.000
- La Voz de Galicia: *A obra do Greco visita Lugo*, 5 de setembro de 2.000
- La Voz de Galicia: *As obras do Greco e Andrea do Sarto volveron á pinacoteca de Monforte*, 17 de setembro de 2.000

20

A morte

Localización

No muro de entrada a man dereita.

Natureza y categoría

Ben móble

Contexto

Forma parella co cadro titulado Xuízo Final.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: século XVI.
- Estilo: manierista.
- Autor escola compostelá? Giovanni Bernardinou Azzolini (1572-1645)?
- Comitente: Don Rodrigo de Castro

b.-Descrición formal:

- Materiais: lenzo e policromía.
- Técnica: óleo sobre lenzo.
- Recursos estilísticos e ornamentais: A morte en forma de esqueleto vivente leva un arco cunha frecha coa que esta apuntando a un neno que chorando quere afastarse, mentres se interpón unha figura feminina angustiada. A escena rodear de personaxes vivos e mortos. Vivos: un ancián que se atopa detrás da morte, e un guerreiro que se atopa detrás da muller. Na contorna da morte, tres personaxes aos seus pés xa sen vida: dous nobres e un eclesiástico. Está enmarcado nun marco sinxelo de madeira de castiñeiro sen policromar.
- Funcionalidade: Doutrinal teolóxico/filosófico.

c.-Estado de conservación:

Regular: ten intervencións de restauración nas que se ha n feito unhas reintegracións para ocultar as faltas de cor, pero que se atopan algo viradas e mateadas.

d.-Valoración cultural:

- Patrimonios específicos: patrimonio artístico.
- Representatividade no seu contexto e singularidade destacables: responde á espiritualidade contrarreformista que vivíase no século XVI.

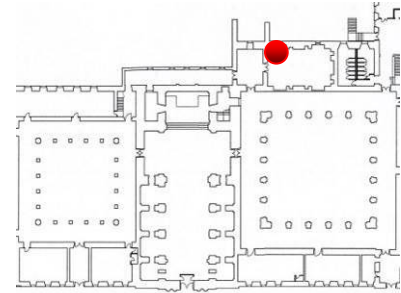
Usos

- a.-Actual: Forma parte da colección do museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.
- b.-Orixinal:

21

Xuízo Final

Localización

Pared de entrada no lado esquerdo.

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Forma parella con outro cadro, *A morte*, que se atopa na mesma parede pero á dereita da entrada ao museo.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

-Cronoloxía: século XVI

-Estilo: manierista

-Autor: escola compostelá? Giovanni Bernardinou Azzolini (1572-1645)?

-Comitente: Don Rodrigo de Castro

b.-Descrición formal:

-Materiais: lenzo e policromía

-Técnica: óleo sobre lenzo

-Recursos estilísticos e ornamentais: Représéntase a escena apocalíptica do Xuízo Final, no que á esquerda do cadro hai un grupo de tres personaxes: un home, unha muller acompañados dun anxo que os guía cara aos elixidos e á dereita do cadro outro grupo de tres personaxes: un home e unha muller azuzados por un demo que leva na súa man un gancho co que os acosa. No medio dos dous grupos, intúense outros personaxes que están a ser separados entre os elixidos e os condenados. Os elixidos ascenden polo centro do cadro cara á parte superior, onde se atopa Cristo no centro de dous grupos liderados ao carón pola Virxe e ao outro por San Pedro.

-Funcionalidade: Doutrinal teolóxico/filosófico

c.-Estado de conservación:

Regular: ha sido intervido reintegrando a cor perdida directamente no lenzo, sen reintegrar a preparación. Puntualmente algunhas reintegracións viraron e están mates con respecto ao resto do cadro.

d.-Valoración cultural:

-Patrimonios específicos: patrimonio artístico.

-Representatividade no seu contexto e singularidade destacables: Responde á espiritualidade contrarreformista que se vivía no século XVI.

Usos

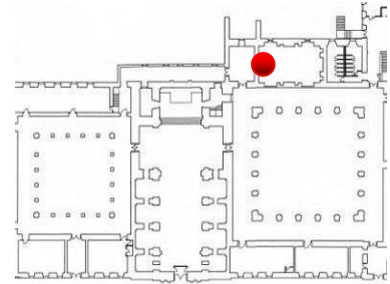
a.-Actual: Forma parte da colección do museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.

b.-Orixinal:

22

O cardeal Don Rodrigo de Castro

Localización

Parede de entrada sobre a porta.

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Na mesma parede xunto cos cadros do *Xuízo Final* e *A Morte*.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: XVI
- Estilo: clasicista/manierista.
- Autor: Francisco Pacheco 1564-1644?
- Comitente: Don Rodrigo de Castro.

b.-Descrición formal:

- Materiais: lenzo e policromía.
- Técnica: óleo sobre lenzo.
- Recursos estilísticos e ornamentais: es un retrato de don Rodrigo de Castro nun interior, xa que detrás del hai un cortinaxe verde que pecha a escena. Vai vestido co hábito coral de cardeal usado nas celebracións litúrxicas: birrete vermello, sotana vermella, banda vermella, roquete branco, muceta vermella e anel cardinalicio. En a súa man esquerda un libro, con anel no dedo índice, e na outra man leva unha carta, cun anel no índice.
- Funcionalidade: retratística.

c.-Estado de conservación:

- Malo: se atopa coa verniz moi oxidado de maneira irregular e hai unha rotura no lenzo no cuarto dereito da parte inferior do cadro.

d.-Valoración cultural:

- Patrimonios específicos: patrimonio artístico
- Autenticidade: Cotarelo fálanos da autoría do *Retrato do Cardeal*: [cot t1 pág 372](#)
“Quizá foi entón e para isto cando Francisco Pacheco retratou ao ARCEBISPO,...,escribe o mesmo Pacheco, engadindo: <a cal eu teño en cera>”
- Comparación con outros bens próximos ou do seu contexto cultural: el retrato de Pacheco podemos comparalo con outro que del fixo Francisco Pacheco en debuxo e que Cotarelo recolle na contraportada do seu libro sobre o cardeal no seu Tomo I baixo o epígrafe *Do “Libro de verdadeiros retratos”, de Francisco Pacheco*. Tamén Cotarelo no mesmo libro fai referencia ao busto que aparece nunha medalla [tom1 pag 176, 234](#)
“...é de entender que corresponda a medalla conmemorativa acuñada en honra do ARCEBISPO CASTRO...Háse feito tan rara, que non se coñecen exemplares; no Museo Arqueolóxico Nacional soamente existe un sinal en papel, que reproducimos.”

Usos

- a.-Actual: Forma parte da colección de museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.
- b.-Orixinal: Formou parte da colección privada de arte do cardeal.

Referencias bibliográficas

-Cotarelo Valledor, A. "O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.

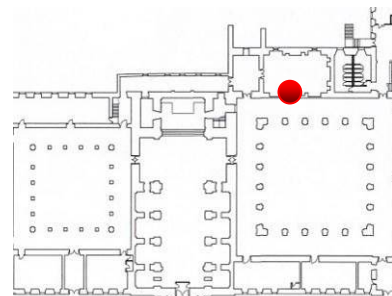

VITRINAS

23

Luva do cardeal Don Rodrigo de Castro

Localización

Peza nº 2. Vitrina entre o cadro de San Lorenzo do Greco e a seguinte vitrina que contén unha Inmaculada e as Escrituras Notariais.

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Atópase unha vitrina xunto á peza nº 1: medalla de ouro da cidade de Monforte de Lemos nos actos do IV centenario da morte do cardeal Rodrigo de Castro celebrado o 18 de setembro do 2000, e a peza nº 3: grupo de seis fotografías de diferentes cadros do Greco.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: finais do século XVI.
- Autor: anónimo.
- Comitente: cardeal Rodrigo de Castro

b.-Descrición formal:

- Materiais : seda e ouro.
- Técnica: tecido de seda con fíos de ouro coa forma de luva. É de cor crema con tecido alterno de cor negra colgando boliñas realizadas co tecido negro.
- Recursos estilísticos e ornamentais: es unha luva sobria con suaves licenzas decorativas en negro.

[cot ap XXV pag 326](#)

“Item mando que logo que io falecer sexa o meu corpo vestido das vestiduras sacerdotais e pontificales mais pobres e de menos prezio que na miña recamara e Capela achárense e posto o Palio segundo ordenado...”

- Función: peza cerimonial.

c.-Estado de conservación:

Malo: o tecido atópase roto e moi sucio.

d.-Valoración cultural:

- Patrimonios específicos: patrimonio antropolóxico.
- Autenticidade: atopouse dentro do sepulcro de don Rodrigo, formando parte do ajuar funerario.
- Integridade: formaba parte da vestimenta mortuoria do cardeal, ata que a súa sepultura abriuse o 31 de decembro de 1942. Dela extraéronse a luva e dous aneis de ouro [pai emi pag 122 e ref perio](#) con debuxos de esmalte negro un cun topacio e o outro cun diamante. Os aneis foron roubados o 30 de xuño de 1992.

“...as luvas, de punto granate entretregido de ouro, como tisú, e labrados co monograma JHS e orla de leóns no dorso e agujetas para cinguilos, e dous grandes e grosos aneis de ouro para pór sobre as luvas,

un, algo basto, cun topacio, e o outro, esmaltado en negro e branco, cun diamante. Ambos se achán rexistrados no inventario de mil seiscientos.” [Cot t2 pag 80](#)

-Representatividade no seu contexto e singularidade destacables: Teñen a importancia de formar parte do ajuar mortuorio do cardeal don Rodrigo de Castro, con valor funerario, antropolóxico e histórico.

Usos

- a.-Actual: Atópase formando parte da colección do Museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.
- b.-Orixinal: Funerario formando parte do ajuar funerario do cardeal.

Referencias bibliográficas

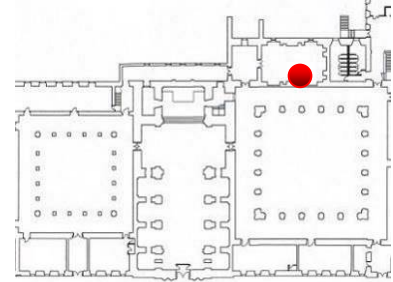
- Cotarelo Valledor, A. “O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.
- Martínez González, E. “Colexio de N^a S^a da Antiga (Monforte de Lemos)”, Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

Referencias xornalísticas

A Vanguarda: “*San Lorenzo*” non foi roubado, pág 10, 8 de xullo de 1993

24

Inmaculada

Localización

Vitrina. Entre a vitrina que alberga a luva do cardeal e o cadro de San Francisco de Agarrades do Greco.

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Dentro da mesma vitrina e na parte inferior atópase as Escrituras Notariais.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: século XVII.
- Estilo: barroco
- Autor Gregorio Fernández (1576-1636)?

b.-Descrición formal:

- Materiais: madeira policromada e dourada.
- Técnica: talla en vulto redondo.
- Recursos estilísticos e ornamentais: A talla atópase traballada seguindo o modelo de Gregorio Fernández: Virxe adolescente, cos cabelos caendo sobre os seus ombreiros a guechos, con pliegues simétricos na vestimenta, en actitude orante e moi estática. A escultura está composta de dúas pezas: a da virxe Inmaculada e a base de apoio. É unha Virxe Inmaculada vestida cunha ampla roupaxe, o manto de cor azul cos ribetes en dourado con decoración vexetal e de grutescos e o vestido branco con dourados e detalles policromados vexetais e co anagrama da Virxe polo que asoma un pé. O pelo longo cae sobre o manto en cinco guechos a cada lado, esbozando un lixeiro sorriso e coas mans en actitude de rezo. Se atopa de pé sobre unha nube da que salguen polos laterais os cornos da lúa e con tres cabezas de anxos na parte frontal. A segunda peza é unha base leva tallada elementos vexetais a modo de follas da que dos laterais saes dous elementos dobres a modo de tentáculos moi estilizados.
- Funcionalidade: devocional.

c.-Estado de conservación:

- Regular/malo: hai orificios de entrada de xilófagos, sobre todo na base, aínda que non hai indicios de actividade. Perdas puntuais de policromía. Perdas estruturais/decorativas, ex. perda dun dos tentáculos da base. Pequenas gretas. Sucidade superficial. Verniz oxidado.

d.-Valoración cultural:

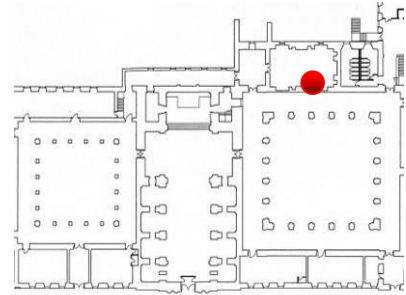
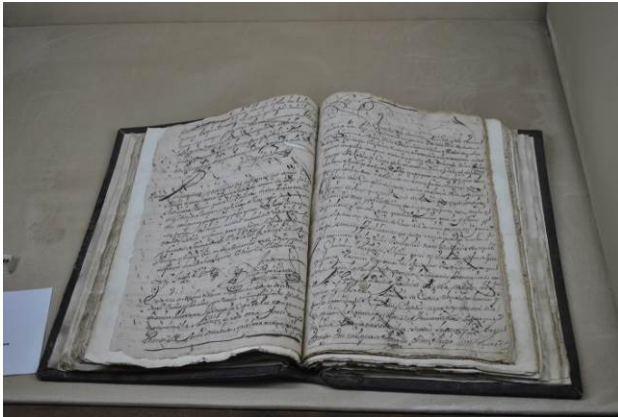
- Patrimonios específicos: patrimonio artístico
- Representatividade no seu contexto e singularidade destacables: la figura da Inmaculada Concepción de M^a é unha das máis populares nos países católicos. Foi unha imaxe que foi moi difundida no século XVI, como resposta á actitude dos protestantes que non a aceptaban, polo que se converteu nun dos referentes máis populares do catolicismo tridentino. Na creación do modelo iconográfico teñen especial papel os artistas hispanos, como é o galego Gregorio Fernández.

Usos

- a.-Actual: Peza da colección do Museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.
- b.-Orixinal: Devocional da colección privada do cardeal.

25

Libro de actas notariais do testamento do Cardeal e da XII Condesa de Lemos dona Rosa Mª de Castro

Localización

Vitrina. Entre a vitrina que alberga a luva do cardeal e o cadro de San Francisco de Agarrades do Greco.

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Dentro da mesma vitrina e na parte superior atópase a imaxe da Inmaculada.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: finais do século XVI até finais do século XVIII.
- Comitente: Colexio de N^a S^a da Antiga.

b.-Descrición formal:

- Materiais: papel, coiro e tinta.
- Técnica: libro confeccionado con manuscritos.
- Recursos estilísticos e ornamentais. *As Escrituras notariais* son diferentes manuscritos en tinta negra que conteñen:
  - 1.-a fundación do Colexio
  - 2.-testamento do fundador
  - 3.-Fundación do Convento de Monxas
  - 4.-Testamento da fundadora
  - 5.-Testamento e memoria de Dª Rosa Mª de Castro e Centurión, XII Condesa de Lemos
  - 6.-Dotación de 12 bolsas
  - 7.-Inventario de efectos
- Funcionalidade: Documental.

c.-Estado de conservación:

Regular: roturas puntuais en follas.

d.-Valoración cultural:

- Patrimonios específicos: patrimonio documental

Usos

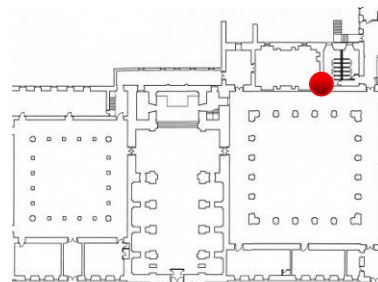
- a.-Actual: Peza da colección do Museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.
- b.-Orixinal: Documentación notarial

26

Tríptico ou Sacras

Localización

Vitrina

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Esta vitrina atópase no muro que queda de fronte á porta do museo, entre o cadro de San Agustín do Greco e o grupo pictórico de Andrea do Sarto.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: finais do século XVI.
- Estilo: manierista.
- Autor: anónimo.
- Comitente: Don Rodrigo de Castro.

b.-Descrición formal:

- Materiais: madeira, pergamiño, óleo.
- Técnica: tres paneis de madeira, dúas deles péchanse sobre o central policromados por varias caras.
- Recursos estilísticos e ornamentais: na táboa central se policroma en pergamiño a escena da Última cea, na que Cristo e os doce apóstolos atópanse sentados contorna á mesa no momento en que Jesús está a lles falar de que un deles traizoaralle. Mentres Jesús míranos, o resto de personaxes falan uns cos outros, destacando a actitude durminte de Juan e o ton máis vermello aplicado a Xudas, o traidor, que leva na súa man a bolsa co diñeiro. Na parte inferior nos encontramos escrito o canon da misa tamén en pergamiño e, os dous elementos texto e escena, quedan orladas con elementos vexetais e anxiños. En cada porta de peche do tríptico se policroma un personaxe barbado e descalzo con vestimentas amplas, levando un libro nas mans, ao carón San Pedro e na outra porta San Pablo .
- Funcionalidade: Litúrxica. As sacras ou tablillas ponse no altar para que o sacerdote poida ler comodamente algunhas oracións e partes da misa, sen recorrer ao Misal.

c.-Estado de conservación:

Regular/malo: puntuais ataques de xilófagos na parte inferior da tablilla central. Pergamiño solto da estrutura sustentante de forma puntual. Perdas puntuais de policromía. Faltas puntuais na madeira. Manchas abundantes no pergamiño sobre todo de ceras.

d.-Valoración cultural:

- Patrimonios específicos: patrimonio artístico

Usos

- a.-Actual: Forma parte da colección do Museo (antiga sacristía convertida en museo desde 1943).
- b.-Orixinal: O pai Esteban no seu libro do ano 2000, sinálanos que estaba nesas datas na capela das

reliquias. Pág 112 .Tamén alude a elas cotarelo t2 `pag 220

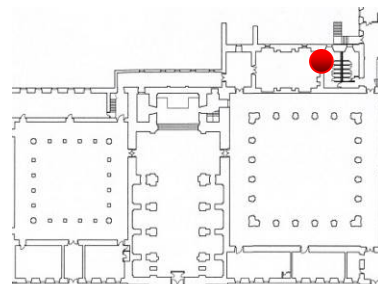
Referencias bibliográficas

-Cotarelo Valledor, A. “O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.

-Martínez González, E. “Colexio de Nª Sª da Antiga (Monforte de Lemos)”, Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

27

Santo Cristo

Localización

Peza nº 6 da vitrina no muro frontal á entrada ao museo.

Natureza y categoría

Ben mobile

Contexto

Vitrina entre o grupo pictórico de Andrea do Sarto e a táboa de San Juan do mesmo autor.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: século XVI.
- Estilo: clasicista/manierista.
- Autor: anónimo.
- Comitente: Don Rodrigo de Castro.

b.-Descrición formal:

- Materiais: madeira, metal, policromía.
- Recursos estilísticos e ornamentais: es a representación de Cristo na cruz. Unha cruz de ébano, que ten cinco orificios para albergar reliquias, inserida nunha base do mesmo material e que os seus tres extremos son rematados cuns elementos metálicos. Nela se encontra a imaxe de Cristo en vulto redondo, coa cabeza ladeada á súa dereita, levando o pano de pureza con pequenos detalles en dourado e os pés cravados á cruz co pé dereito sobre o esquerdo. Apréciase que os buracos para cravar as mans non corresponden coa imaxe actual, e os pés quedan algo por encima de oco/relicario. A cruz insírese nunha base a modo dun estilizado edificio.
- Funcionalidade: litúrxica de celebración da Eucaristía.

c.-Estado de conservación:

Regular/malo: Sucidade superficial. Manchas graxas. Faltas puntuais de policromía. Oxidacións nas pezas metálicas. Roturas en brazo esquerdo de Cristo e no brazo horizontal da cruz no seu centro, cunha intervención na que se cravou unha pequena peza de madeira para a súa suxección. A cruz atópase lixeiramente despraza por ter demasiada folgura na base. Faltan os elementos orixinais, reliquias, situados nos ocos da cruz e da base.

d.-Valoración cultural:

- Patrimonios específicos: patrimonio artístico
- Integridade: en lugar da imaxe actual, había un Cristo de marfil roubada durante a Guerra de Independencia [pai Esteb pag 122](#) Faltan as reliquias que se situaban nos ocos feitos ex profeso para tal fin.
- Representatividade no seu contexto e singularidade destacables: pertenceu ao cardeal con el que oficiaba. [pai esteb pag 122](#)

Usos

- a.-Actual: Se atopa formando parte da colección do museo (antiga sancristía) do Colexio desde

1943.

b.-Orixinal: Cerimonial

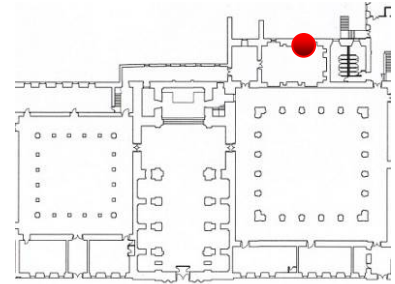
Referencias bibliográficas

-Cotarelo Valledor, A. "O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.

-Martínez González, E. "Colexio de N^a S^a da Antiga (Monforte de Lemos)", Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

28

Summa de exemplis et similitudinibus rerum

Localización

Vitrina parte superior esquerda. Á súa dereita atópase o libro *Tragicomedias* de Lucio Anneo Seneca.

Natureza y categoría

Ben mobile

Contexto

Atópase na mesma vitrina con:
Tragicomedias de Anneo Seneca,
Sentenzas de Pedro Lombardero,
Fortalitium Fidei de Alonso da Espiña,
e *Crónicas*.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: 1469.
- Autor: Giovanni dei San Gimignano ou Johannes de Sancto Geminiano (1260/1270-), escrita entre 1298 e 1314.
- Publicación: Venecia, Johan e Gregorio de Gregorio.
- Comitente: Don Rodrigo de Castro.

b.-Descrición formal:

- Materiais: Phasta labrada.
- Recursos estilísticos e ornamentais: É un tratado de teoloxía sobre a moral cristiá. Escrito a dúas columnas. Marca do impresor. [Cot T2 pág 104](#)
- Funcionalidade: educativa/moralizante.

c.-Estado de conservación:

Regular: faltas nos cantos da portada. Sucidade no corte dianteiro.

d.-Valoración cultural:

- Patrimonios específicos: patrimonio bibliográfico
- Representatividade no seu contexto e singularidade destacables: formaba parte dos bens privados do cardeal adquiridos ao longo das súas moitas viaxes por Europa.
- Comparación con outros bens próximos ou do seu contexto cultural: a partir d e 1477 multiplícanse as edicións do libro.

Usos

- a.-Actual: Forma parte da colección do Museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.
- b.-Orixinal:

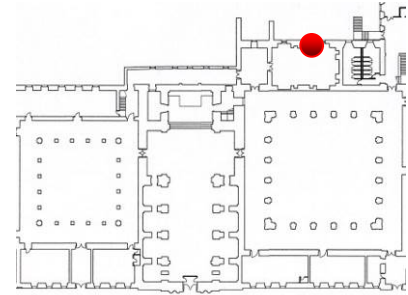
Referencias bibliográficas

-Cotarelo Valledor, A. "O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos , Tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.

-Martínez González, E. "Colexio de N^a S^a da Antiga (Monforte de Lemos)", Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

29

Tragoediae (Tragicomedias)

Localización

Vitrina parte superior dereito á beira do *Summa de exemplis et similitudinibus rerum*.

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Na parte inferior da vitrina atópanse: *Sentenzas* de Pedro Lombardero, *Fortalitium Fidei* de Alonso da Espiña e *Crónicas*.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: 1513.
- Autor: Lucio Anneo Seneca (4 a.C-65 d.C.).
- Publicación: París, Ascensiana.
- Comitente: Don Rodrigo de Castro.

b.-Descrición formal:

- Materiais: folio e pergamiño.
- Técnica: formato libro.
- Recursos estilísticos e ornamentais: Libro coas *Tragicomedias* de Séneca escrito en latín, con comentarios de Bernardino Marmita, Daniel Gaietano e Ladoco Badio. **Cot T2 páx. 107**
- Funcionalidade: lectura moralizante e de espaxemento.

c.-Estado de conservación:

Bo/regular.

d.-Valoración cultural:

- Patrimonios específicos: patrimonio bibliográfico

Usos

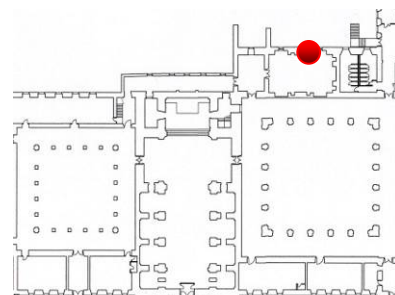
- a.-Actual: Forma parte da colección do Museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.
- b.-Orixinal:

Referencias bibliográficas

- Cotarelo Valledor, A. "O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, Tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.
- Martínez González, E. "Colexio de N^a S^a da Antiga (Monforte de Lemos)", Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

Localización

Parte inferior de vitrina, xunto con dous libros: *Fortalitium Fidei* de Alonso da Espiña e *Crónicas*

Na parte superior da vitrina están *Summa de exemplis et similitudinibus rerum* de Giovanni dei San Gimignano e as *Tragicomedias* de Séneca.

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Esta vitrina atópase no muro esquerdo da sala entre o san Juan Evanxelista de Andrea do Sarto e vitrina.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: copia de 1525.
- Autor: Alonso de Espiña ou Alfonso da Espiña (-1496) e escrito en 1459-60.
- Publicación: Lugduni Batavorum, Johan Moylin.
- Comitente: Don Rodrigo de Castro.

b.-Descrición formal:

- Materiais: folio e pergamiño
- Técnica: formato libro
- Recursos estilísticos e ornamentais: texto en latín copia do texto de Alonso de Espiña. É un tratado sobre os distintos tipos de argumentos que han de ser utilizados polos predicadores para oporse aos detractores do catolicismo. Está dividida en cinco libros: dirixido contra os que negan a divindade de Cristo, contra os herexes, contra os xudeus, contra os mahometanos, batalla contra as portas do inferno. Portada a dúas tintas. Escritura a dúas columnas. Encadernación da época.
- Funcionalidade: moralizante.

c.-Estado de conservación:

Bo.

d.-Valoración cultural:

- Patrimonios específicos: patrimonio bibliográfico
- Comparación con outros bens próximos ou do seu contexto cultural: la primeira edición publicouse entre os anos 1464-76, publicándose en 1485 en Nuremberg. Hai outras edicións en Lyon de 1511 e 1525.

Usos

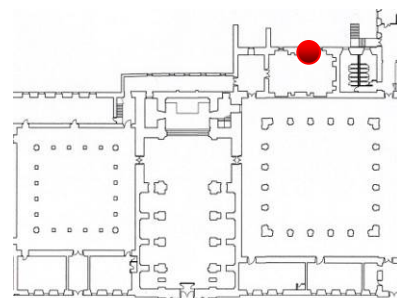
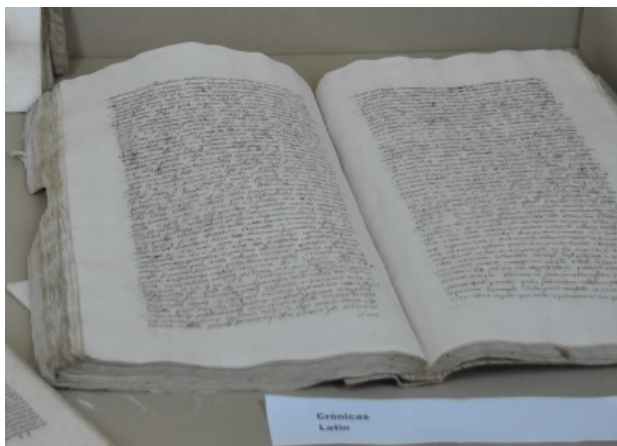
- a.-Actual: Forma parte da colección do Museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.
- b.-Orixinal:

Referencias bibliográficas

- Cotarelo Valledor, A. "O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos", (páx. 107 T II) tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.
- Martínez González, E. "Colexio de N^a S^a da Antiga (Monforte de Lemos)", Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

31

Crónicas de Reis

Localización

Parte inferior de vitrina, xunto con Sentenzas de Pedro Lombardero e *Fortalitium Fidei* de Alonso da Espiña. Na parte superior da vitrina atópanse os libros: *Summa de exemplis et similitudinibus rerum* de Giovanni de San Gimignano e as *Tragicomedias* de Séneca.

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Esta vitrina atópase no muro esquerdo da sala entre o san Juan Evanxelista de Andrea do Sarto e vitrina con copas e libros.

Descrición

- a.- Referencias históricas:
  - Cronoloxía: século XV
  - Comitente: Don Rodrigo de Castro
- b.-Descrición formal:
  - Materiais: pergamino ou/e papel
  - Técnica: formato libro
  - Funcionalidade: Narración histórica, crónica de reis.
- c.-Estado de conservación:
  - Regular: hai certas dobreces nas puntas dos folios.
- d.-Valoración cultural:
  - Patrimonios específicos: patrimonio bibliográfico

Usos

- a.-Actual: Se atopa no Museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.
- b.-Orixinal:

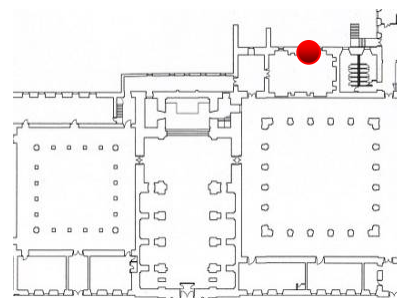
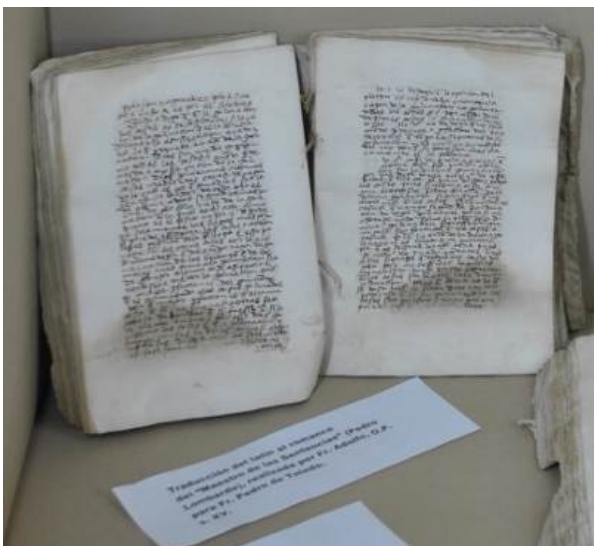
Referencias bibliográficas

- Cotarelo Valledor, A. "O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.
- Martínez González, E. "Colexio de N^a S^a da Antiga (Monforte de Lemos)", Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

32

Libro de sentenzas

Localización

Parte inferior de vitrina xunto cos libros *Fortalitium Fidei* de Alonso da Espiña e *Crónicas de Reyes*. Na parte superior da vitrina atópanse os libros: *Summa de exemplis et similitudinibus rerum* de Giovanni de San Gimignano e as *Tragicomedias* de Séneca.

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Esta vitrina atópase no muro esquerdo da sala entre o san Juan Evanxelista de Andrea do Sarto e vitrina.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: século XV
- Edición: manuscrita
- Autor: Pedro Lombardo ou O Mestre das Sentenzas (1095-1160) teólogo escolástico italiano.
- Realizada por : Fr. Adolfo para Fr. Pedro de Toledo. [Cot T2 pág 104](#)
- Comitente: Don Rodrigo de Castro.

b.-Descrición formal:

- Materiais: pergamiño, folio.
- Técnica: formato libro.
- Recursos estilísticos e ornamentais: É un libro fragmentado coa tradución do latín ao romance. Sen principio. Táboa final. Ocos para as iniciais.
- Funcionalidade: Doctrinal.

c.-Estado de conservación:

Malo: Mal estado da contraportada. Librillos soltos por roturas no cosido.

d.-Valoración cultural:

- Patrimonios específicos: patrimonio bibliográfico.
- Representatividade no seu contexto e singularidade destacables: Foron decisivas as súas *Sentenzas* para a igrexa católica na súa doutrina do matrimonio consensual.

Usos

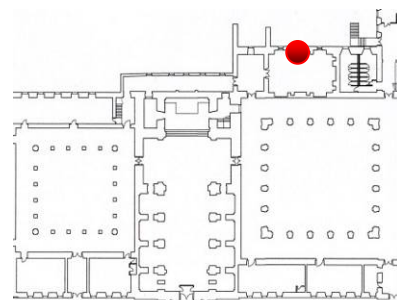
- a.-Actual: Forma parte da colección do Museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.
- b.-Orixinal:

Referencias bibliográficas

- Cotarelo Valledor, A. “O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos”, Tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.
- Martínez González, E. “Colexio de Nª Sª da Antiga (Monforte de Lemos)”, Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

33

Pezas de prata (catro)

Localización

Parte superior da vitrina entrando no museo á esquerda. Na parte inferior atópanse os libros: *Crónica do rei Enrique III* e o *Tratado de cetraría* de Pedro López de Ayala.

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Esta vitrina atópase entre a vitrina que contén cinco libros do cardeal e o cadro de San Pedro de Andrea do Sarto.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: finais do século XVI-XVIII.
- Autor: anónimo.

b.-Descrición formal:

- Materiais: prata e prata dourada.
- Técnica: ourivaría.
- Medidas:

- 1.-
- 2.-

3.-27 cm. alto x 8,5 cm. diámetro x 15 cm. diámetro pé saez gonzlez

4.- 25,6 cm. alto x 8,2 cm. diámetro copa x 14,3 cm. diámetro pé saez gonzlez

-Recursos estilísticos e ornamentais. De esquerda a dereita:

1-Copa de prata. Na base están os símbolos do catro evanxelistas. No nó do talo decórase con elementos estilizados vexetais. Na base da copa hai unha decoración de elementos vexetais e cabezas de anxiños e sobre ela outra banda decorativa vexetal máis estilizada. Esta copa xunto co copón próximo, forman un mesmo conxunto xa que os elementos decorativos son idénticos.

2-Copón de prata dourada. No pé están os símbolos do catro evanxelistas. No nó do talo decórase con elementos estilizados vexetais. Na base do copón hai unha decoración de elementos vexetais e cabezas de anxiños e sobre ela outra banda decorativa vexetal máis estilizada. A tapa remata nunha cruz. Similar ao elemento anterior.

3-Copa de prata sobredourada. Moi sinxela sen decoracións. Na descrición que realiza da copa Sáez González dátaa a mediados do século XVIII e di:

“..Para o seu datación tivemos en conta a súa tipoloxía. En canto á inscrición que aparece na pestana do pé: DOA MARIA ROSA DE CASTRO, opinamos pertence ao nome da doante, e a este respecto aventurámonos a dicir que quizá se trate da XII Condessa de Lemos, aínda que o seu nome é Dona Rosa María de Castro, quen herdou o título de Condessa en 1741, á morte sen sucesión do seu tío o XI Conde de Lemos”.

4-Copa de prata sobredourada en parte superior do vaso. O pé decórase con catro escudos de don

Rodrigo de Castro, o nó unha sinxela decoración, e a copa dóurase a parte superior mentres que a inferior decórase a modo de escudos. Carece de marcas. Polas súas características Sáez González sitúaa a finais do século XVIII [pág 56 saez gonzlez](#)

-Funcionalidade: eucarístico.

c.-Estado de conservación:

Bo.

d.-Valoración cultural:

-Patrimonios específicos: Patrimonio artístico.

-Representatividade no seu contexto e singularidade destacables: Foron decisivas as súas *Sentenzas* para a igrexa católica na súa doutrina do matrimonio consensual.

Usos

a.-Actual: Se atopa formando parte da colección do Museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.

b.-Orixinal:

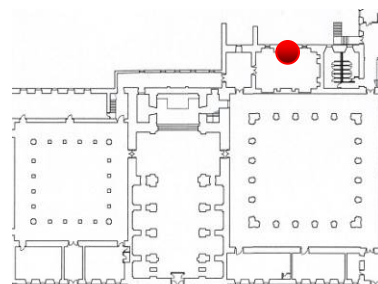
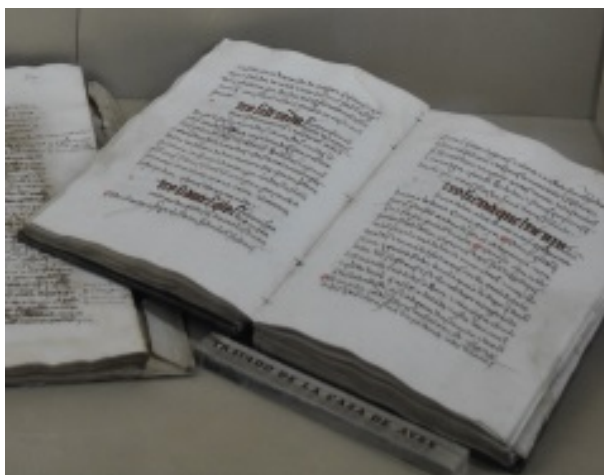
Referencias bibliográficas

-Cotarelo Valledor, A. "O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.

-Martínez González, E. "Colexio de N^a S^a da Antiga (Monforte de Lemos)", Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

-Sáez González, M. "A platería en Monforte de Lemos", Ed. Deputación de Lugo, Lugo, 1987.

Localización

Parte inferior de vitrina no lado dereito. Á súa esquerda atópase o libro *Crónica de Rei Enrique III* tamén de Pedro López de Ayala. Na parte superior da vitrina atopámonos con catro obxectos eucarísticos.

Natureza y categoría

Ben mobile

Contexto

Esta vitrina atópase entre a vitrina que contén cinco libros do cardeal e o cadro de San Pedro de Andrea do Sarto.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: XV.
- Edición: manuscrita.
- Autor: Pedro ó Pero López de Ayala (1332-1407).
- Comitente: Don Rodrigo de Castro.

b.-Descrición formal:

- Materiais: pergamiño, folio e tinta vermella e negra.
- Técnica: formato libro.
- Recursos estilísticos e ornamentais: se atopa incompleto. O texto en latín en letras negras con repaso de entradas aos parágrafos en vermello. Encadernación labrada. Broches metálicos. **Cota T2 pág 104**
- Funcionalidade: tratado de cetraría, arte ao que era moi afeccionado don Rodrigo de Castro. **cot T1 pag 153**

“Censurándolle algúns no seu tempo por manter tren de caza con traíllas de cans e especialmente de cetraría con falcóns e outras aves, en que gastaba moitos diñeiros...”

c.-Estado de conservación:

Regular/malo: Librillos soltos. Manchas en páxinas .

d.-Valoración cultural:

- Patrimonios específicos: patrimonio bibliográfico
- Integridade: Atópase incompleto.
- Representatividade no seu contexto e singularidade destacables: entre 1385 e 1386 estivo preso no Castelo de Óvidous, Pero López de Ayala, compondo nese tempo de cativerio o máis famoso e difundido libro español de cetraría, *Libro da caça das aves*, obra que nos chegou a través de manuscritos copiados entre os séculos XV e XIX. A influencia da obra de Ayala non se limitou ás traducións senón que foi fonte de inspiración literaria, e de práctica de cetraría até a actualidade. Da obra consérvanse 30 copias, a maioría na Biblioteca Nacional de España. A UNESCO declarou Patrimonio Cultural Inmaterial da Humanidade á arte da cetraría en 2010 en España, tendo a

mesma protección en Portugal , Francia, Italia, Alemaña, Bélxica, Austria, República Checa, Hungría, Marrocos, Siria, Arabia Saudita, Catar, Kazajistán, Paquistán, Mongolia, e Corea.

Usos

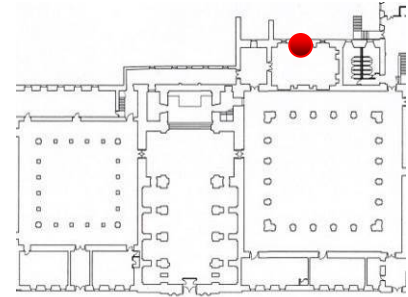
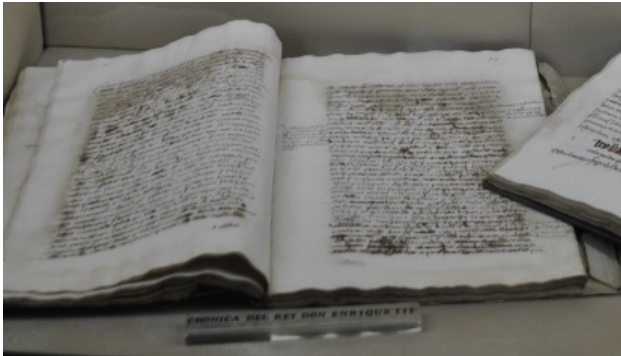
- a.-Actual: Formando parte da colección do museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.
- b.-Orixinal: Pertenceu á biblioteca privada de don Rodrigo de Castro.

Referencias bibliográficas

- Cotarelo Valledor, A. “O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos ”, (pág 104 T II), tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.
- Martínez González, E. “Colexio de N^a S^a da Antiga (Monforte de Lemos)”, Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

35

Crónica de Don Enrique III de Castela

Localización

Parte inferior de vitrina no lado esquerdo. Á súa dereita atópase o libro *Tratado da caza de aves* tamén de Pedro López de Ayala. Na parte superior da vitrina atopámonos con catro obxectos eucarísticos.

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Esta vitrina atópase entre a vitrina que contén cinco libros do cardeal e o cadro de San Pedro de Andrea do Sarto.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: século XV.
- Edición: Manuscrita.
- Autor Pedro ó Pero López de Ayala (1332-1407) escrito entre 1390-1391.
- Comitente: Don Rodrigo de Castro.

b.-Descrición formal:

- Materiais: pergamiño e folio.
- Técnica: formato libro.
- Recursos estilísticos e ornamentais: recolle os feitos históricos de Enrique III (1379-1406). Redactado en tinta negra. Vai seguida dun breve tratado ascético. Sen principio. *Cota T2 pág 104*
- Funcionalidade: coñecemento histórico.

c.-Estado de conservación:

- Regular/malo: Manchas en páxinas. Puntualmente a tinta moveuse nalgúñas palabras.

d.-Valoración cultural:

- Patrimonios específicos: patrimonio bibliográfico
- Representatividade no seu contexto, singularidade e importancia histórica.

Usos

- a.-Actual: Forma parte da colección do Museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.
- b.-Orixinal:

Referencias bibliográficas

- Cotarelo Valledor, A. "O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos , tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.
- Martínez González, E. "Colexio de N^a S^a da Antiga (Monforte de Lemos)", Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

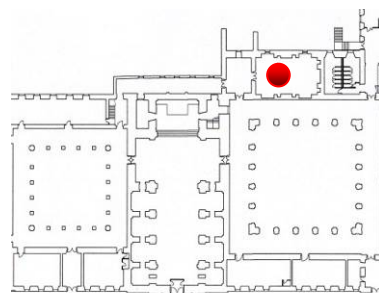

CENTRO SALA

36

Inmaculada Concepción

Localización

Sitúase no centro da sala do museo sobre un pedestal.

Natureza y categoría

Ben moble

Contexto

Atópase illada no centro da sala.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: século XVII.
- Estilo: barroco.
- Autor: atribuída a Gregorio Fernández (1576-1636).

b.-Descrición formal:

- Materiais: madeira, policromía e dourados
- Técnica: talla en vulto redondo policromada.
- Recursos estilísticos e ornamentais: la talla atópase traballada seguindo o modelo de Gregorio Fernández: Virxe adolescente, cos cabelos caendo sobre os seus ombreiros a guechos, con pliegues simétricos na vestimenta, en actitude orante e moi estática. Leva o vestido branco con pequenas flores en dourado e o manto azul salpicado de estrelas douradas. Baixo os seus pés, asoma un, nubas das que salguen os cornos da lúa crecente, e que no seu parte frontal dispónse un coro de cinco cabezas de anxos. Vai apoiada sobre unha base troncopiramidal con marmoreados azuis.
- Funcionalidade: devocional.

c.-Estado de conservación:

Regular: ten puntuais levantamentos no vestido. Na zona inferior á altura das nubas ten perdas de policromía.

d.-Valoración cultural:

- Patrimonios específicos: patrimonio artístico
- Representatividade no seu contexto e singularidade destacables: Imaxe moi difundida no século XVI, como resposta á actitude dos protestantes que non aceptaban a idea que representa. Na creación do modelo iconográfico teñen especial papel os artistas hispanos, como é o galego Gregorio Fernández.

Usos

- a.-Actual: Forma parte da colección do Museo (antiga sancristía) do Colexio desde 1943.
- b.-Orixinal:

Referencias bibliográficas

- Cotarelo Valledor, A. "O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos , tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.
- Martínez González, E. "Colexio de Nª Sª da Antiga (Monforte de Lemos)", Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

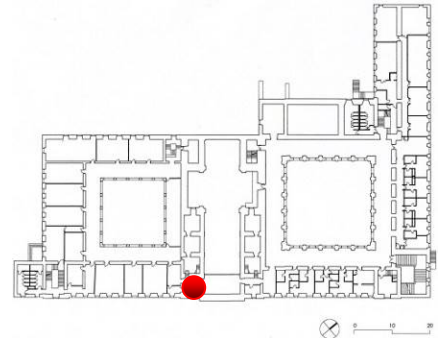

c ARQUIVO HISTÓRICO

37

Cartapacios do arquivo histórico

Localización

Habitación nº 15 de a primeira planta do colexio.

Natureza y categoría

Bens mobles.

Contexto

Na mesma habitación hai outros libros históricos e contemporáneos, ademais doutros obxectos.

Descrición**a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: séculos XVI a XIX.
- Comitente: Colexio de Nª Sª da Antiga.

b.-Descrición formal:

- Materiais: madeira e folios.
- Técnica: papeis arquivados mediante un atado entre tablillas de madeira.
- Recursos: Os cartapacios atópanse distribuídos nun andel metálico de seis estantes, entrando na habitación a man esquerda. Xunto cos cartapacios, distribúense outros libros históricos. Do andel pende un pequeno caderno de pastas vermellas no que se e numeran o cartapacios e o seu contido:
  - 1º: fundación, doazón, adquisicións, granxa, diezmos.
  - 2º: Remates da obra, Condicións, Recibos, Concordias e autos, Herdanza do cardeal, Inventarios, Cartas de pagos.
  - 3º: Juros, Alcabalas, Privilexios, Cédulas de execión.
  - 4º: Preito coa casa de Alba, Sentenza do Tribunal Administrativo sobre nulidade de redención, Sentenza do Tribunal Contencioso.
  - 5º: Imposicións, Censos e Autos, Dilixencias para cobrar
  - 6º-1º de Monforte: Adquisicións por vendas e foros, Cesiões, Permutas, Autos para cobrar.
  - 6º-2º de Monforte: Instrumentos, Aceas, Bispado de Lugo, Herdanza-Casas
  - 6º-2º de Monforte: Adquisicións nos Arrabales: Carud-San Lázaro-Sesbalde-Montepando
  - 7º Adquisicións: Ribas Altas, Reigada, Caneda
  - 8º Adquisicións: Piñeira-Gullade-Guntín-Distriz-Mañende-San Martín de Sios.
  - 9º Adquisicións en Seoane-Baamorto-Folleda-Pol-San Román-Moreda-Rubián-Cervela-Canabal-Villepape-Bóveda-Ver-Ribas Pequenas
  - 10º Autos-Bulas: Abadías de Forbeo-Argas-Nocedo-Bolo
  - 11º Herdanza de D. Luís Castelo
  - 11º bis Libro de acordos da Xunta Gubernativa 1812-1844
  - 12º Hospitais: Ligonde e Leboreiro (Cartapacios 1º e 2º)
  - 12º bis: Libro de caixa das rendas e cobros dos hospitais de Ligonde e Reboreiro. Ano de 1730.
  - 13º Contas do Colexio 1806-1821

- 14º Contas do Colexio 1822-1836
- 15º Contas do Colexio 1836-1851
- 16º Contas do Colexio 1851-1873
- 17º Juros e Curatos, Redencións-Láminas, Rendas-Listas, Cobraturas
- 18º Arriendos, Bens do Colexio, Contas soltas
- 19º Estudos-Escolas, Arquivo-Biblioteca
- 20º Século XIX: arriendos-prorrateos, Preitos-Poxas, Vendas-Disposicións
- 21º Oficios varios, Borradores, Papeis varios, Apuntamentos, Disposicións, Cartas de Dª Rosa Mª de Castro XII Condesa de Lemos.
- 22º Cartas de: Dª Rosa Mª de Castro, XII Condesa de Lemos. Do Duque de Béjar. Do Sr. Cambeiro. Cartas varias: Do Señor Borrue! Do Señor D. Froilán
- 23º Arquivo 1768 Arquivo 1775
- 24º Noticias sobre o Colexio e Real Cédula pola que se aproban as Constitucións do Seminario da Vila de Monforte
- 24º bis Testamentos de : Dª Catarina da Porca, fundadora do Convento das Clarisas. D. Pedro Fernández de Castrom, 7º Conde. Dª Rosa Mª de Castro, 12ª Condesa, e Escribanos de Monforte.
- 25º Contas de Ligonde
- 26º Facultade do Papa Gregorio XIII, ao Cardeal Rodrigo de Castro para facer testamento
- 27º Paulo Nuncio Sobre as sesións do Concilio de Trento, con algunhas anotacións marxinais. 1564.
-Funcionalidade: histórica.

c.-Estado de conservación:

Aínda que relativamente bo, non se atopa na contorna ideal para a súa conservación, onde non existe un control lumínico, nin de temperatura, nin humidade, nin ningún control específico.

d.-Valoración cultural:

-Patrimonios específicos: Patrimonio documental.

-Representatividade no seu contexto e singularidade destacables: é un conxunto esencial de documentación histórica relativa á historia do Colexio e de Monforte de Lemos.

Usos

a.-Actual: Documentación histórica do Colexio.

b.-Orixinal: Formou parte do arquivo histórico do cardeal e do Colexio moito máis amplo.

Referencias bibliográficas

-Cotarelo Valledor, A. "O cardeal don Rodrigo de Castro e a súa fundación en Monforte de Lemos, tomos I e II, Imprenta de Editorial Maxisterio Español, 1946, Madrid.

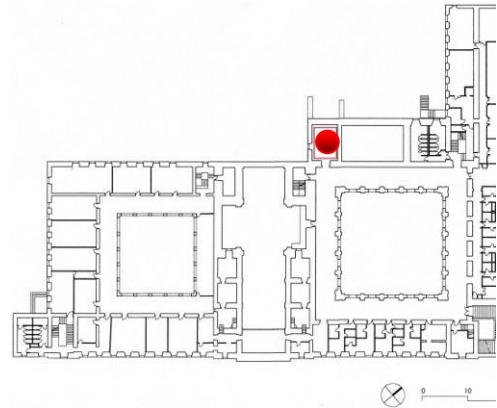
-Martínez González, E. "Colexio de Nª Sª da Antiga (Monforte de Lemos)", Ed. Evergráficas, Monforte de Lemos, 2000.

d BIBLIOTECA

38

Biblioteca

Localización

Atópase na primeira planta, na zona residencial.

Natureza y categoría

Bens mobles.

Contexto**Descrición****a.- Referencias históricas:**

- Cronoloxía: séculos XVI a XIX.
- Comitente: Colexio de N^{ra} S^{ra} da Antiga.

b.-Descrición formal:

- Materiais: folios e pasta papel.
- Técnica: libros.
- Recursos: Colección moi diversa e parcialmente desordenada de libros, onde se reúnen tomos da época dos escolapios, de 1873 á actualidade. Destacar a presenza dunha colección de libros da Biblia en latín e castelán da segunda metade do século XIX.
- Funcionalidade: Didáctico/devocional.

c.-Estado de conservación:

- Regular/malo.

d.-Valoración cultural:

- Patrimonios específicos: patrimonio bibliográfico.

Usos

- a.-Actual: Forma parte do contido bibliográfico da biblioteca histórica do Colexio.
- b.-Orixinal:.

III. ANEXO III. EXTRACTOS DE DOCUMENTOS

III.1 EXTRACTO DO DOCUMENTO DE CONDICIÓN S PARA A CONSTRUCIÓN DO COLEXIO – 1592

III.2 EXTRACTO DO DOCUMENTO DE FUNDACIÓN E DOTACIÓN DO COLEXIO – 1593

III.3 EXTRACTO DO DOCUMENTO DE TASACIÓN E NOVAS CONDICIÓNS PARA A PROSECUCIÓN DAS OBRAS – 1598

III.4 EXTRACTO DO TESTAMENTO DO CARDEAL DON RODRIGO DE CASTRO – 1598

III.5 EXTRACTO DO CONTRATO DO RETABLE MAIOR A FRANCISCO DE MOURE – 1625

**III.6 EXTRACTO DO DOCUMENTO DE VENTA DO CADRO DE HUGO VAN DER GOES –
EXTRACTO DO PROXECTO DE OBRAS DE REMATE DAS OBRAS DE FRANCISCO PÉREZ
DE LOS COBOS – 1915**

IV. ANEXO IV. RESÚMENES DE PUBLICACIÓN ACADÉMICAS

V. ANEXO V. REFERENCIAS PERIODÍSTICAS